

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

سیاست تجاری امارات متحده عربی

مرداد ۱۴۰۳

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

سیاست تجاری امارات متحده عربی

دفتر تجارت و دیپلماسی اقتصادی

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۳

واژه‌های کلیدی: شرکای تجاری منطقه‌ای، تجارت دوجانبه، بخش خصوصی، سیاست تجاری، استراتژی‌های کلان اقتصادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، امارات، ملاحظات سیاسی و ژئوپلیتیک

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	خلاصه مدیریتی
۷	مقدمه
۹	الف) امارات متحده عربی: ساختارها و اسناد سیاست تجاری
۹	الف-۱) ساختار نهادی
۱۰	الف-۲) سیاست تجاری امارات متحده عربی: اسناد و قوانین
۱۶	الف-۳) امارات و عضویت در سازمان‌های بین‌المللی
۱۶	سازمان تجارت جهانی
۱۷	شورای همکاری خلیج [فارس]
۱۷	موافقت نامه تجارت آزاد میان شورای همکاری و سنگاپور
۱۸	موافقت نامه تجارت آزاد GCC-EFTA
۱۸	منطقه تجارت آزاد پان عربی
۱۹	الف-۴) امارات و موافقت‌نامه‌های تجاری دوجانبه
۱۹	موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و اسرائیل
۲۲	موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و هند
۲۴	موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و ترکیه
۲۵	موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و اندونزی
۲۶	ب) ارزیابی سیاست تجاری امارات متحده عربی
۳۴	ج) سیاست تجاری امارات متحده عربی و ایران
۴۰	د) جمع‌بندی و پیشنهادهای سیاست‌گذاری

خلاصه مدیریتی:

- امارات متحده عربی مهمترین همسایه ایران در حوزه تجارت است و نه تنها یکی از مراکز عمده تجارت در منطقه به شمار می‌رود، بلکه طی دهه‌های اخیر همواره جزء مهمترین شرکای تجاری منطقه‌ای ایران بوده است. هرچند طی سال‌های اخیر و به دنبال تحریم‌های یکجانبه ایالات متحده علیه ایران و برخی مشکلات سیاسی میان ایران و امارات، حجم تجارت دوجانبه کاهش پیدا کرده است، با این حال امارات کماکان یکی از جذاب‌ترین کشورهای منطقه برای بخش خصوصی ایران به شمار می‌آید.
- فرمول بندی سیاست تجاری در امارات متحده عربی بر عهده وزارت اقتصاد است که این کار را با همکاری دیگر وزارت‌خانه‌ها و دولت‌های محلی و مشورت با جامعه تجار انجام می‌دهد. این وزارتخانه مسئول پیشنهاد قوانین و مقررات به دولت برای تصویب، مذاکره برای توافق‌نامه‌های تجاری و نظارت بر اجرای آنها و نمایندگی امارات متحده عربی در کنفرانس‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مربوط به تجارت و سرمایه‌گذاری است. خلق یک محیط حامی کسب و کار، ترویج سرمایه‌گذاری و مدرن‌سازی مقررات و قواعد مربوطه، از جمله در حوزه ایجاد رقابت به سود بنگاه‌های کوچک و متوسط، در دستور کار این وزارتخانه قرار دارد.
- مهمترین اسناد کلان و بالادستی حوزه تجارت در امارات متحده عربی عبارتند از استراتژی ارزش دیجیتال بانک مرکزی یا درهم دیجیتال، برنامه ملی برنامه‌نویسان، برنامه ملی دگرگونی فناوری موسوم به برنامه ۳۰۰ میلیارد، استراتژی انقلاب چهارم صنعتی 4IR، استراتژی وزارت امور خارجه ۲۰۲۶-۲۰۲۳، سند «ما، امارات ۲۰۳۱»، دستور کار ملی برای کارآفرینی و SMEs، سند چشم‌انداز ۲۰۲۱، سند افق ۲۰۳۰ و دستور کار ملی توسعه صادرات غیرنفتی هستند. توسعه پیوندها با بازار جهانی، متنوع سازی صادرات، تبدیل شدن به کانون فناوری‌های جدید اطلاعاتی و هوش مصنوعی در جهان و جذب سرمایه و نیروی کار ماهر و متخصصین خارجی در زمره اهداف مشترک تمام این اسناد و استراتژی‌ها هستند.
- دولت امارات متحده عربی از سال ۲۰۲۱ با تغییر در سیاست تجاری خود از منطقه‌گرایی و اتکا به سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی به گسترش در سطح دوجانبه، به سرعت در حال گسترش شبکه معاهدات تجارت آزاد خود در سطحی جدید و بر مبنای مدل به روز شده «موافقت‌نامه‌های جامع مشارکت اقتصادی» است. در این مدل، همکاری‌ها تنها محدود به تجارت آزاد کالا نیست و تجارت خدمات، سرمایه‌گذاری و نیز همکاری‌های نهادی و رویه‌ای را نیز در بر می‌گیرد. با گذشت کمتر از سه سال از آغاز این سیاست، امارات متحده تا کنون موافقت‌نامه جامع مشارکت اقتصادی را

با هند، اسرائیل، ترکیه و اندونزی به سرانجام رسانده و مذاکرات با مالزی و تایلند نیز در مراحل پایانی هستند.

- این کشور عضو مجموعه بزرگی از سازمان‌های بین‌المللی در حوزه تجارت است که از جمله مهمترین آنها سازمان تجارت جهانی، شورای همکاری خلیج فارس، موافقت نامه تجارت آزاد GCC-EFTA و منطقه تجارت آزاد پان عربی هستند.

- طی سال‌های اخیر امارات متحده عربی مجموعه‌ای گسترده از اصلاحات قانونی، سازمانی و تجاری در حوزه تجارت خارجی صورت داده است که مهمترین آنها در حوزه مالکیت خارجی، تعرفه‌ها، بانکداری، مالیات و بیمه، حقوق مالکیت معنوی، تسهیل سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه بخش‌های تولید صنعتی، فناوری‌های جدید و تولید کشاورزی هستند.

- یکی دیگر از بخش‌های مهم برای توسعه در امارات متحده عربی حمل و نقل بوده است که در قلب استراتژی دولت برای تبدیل کردن امارات متحده عربی به کانون تجارت قرار دارد. توسعه گذرگاه‌ها، بندرگاه‌ها و فرودگاه‌های بین‌المللی در دستور کار قرار داشته‌اند.

- در مورد رابطه تجاری ایران و امارات، هرچند امارات همواره جزء شرکای تجاری اصلی ایران به شمار می‌آمده، طی یک دهه اخیر مسائل سیاسی، دشواری‌های زیادی برای روابط دوجانبه به وجود آورده است. اصلی‌ترین دلیل عدم رشد حجم تجاری دو کشور و تداوم روند کاهشی آن را باید در اختلافات سیاسی فزاینده دو کشور بر سر موضوعات منطقه‌ای و نگرانی امارات از تأثیرات برجام بر آینده این اختلافات جستجو کرد. با این حال، از اواخر ۲۰۱۹ به تدریج مجموعه‌ای از فهم‌های مشترک بر سر برخی موضوع‌ها میان دو طرف به وجود آمده و روابط تجاری میان دو طرف یک بار دیگر رو به بهبود رفت.

مقدمه

امارات متحده عربی کشوری به نسبت تازه تأسیس در منطقه خلیج فارس و شبه جزیره عربستان است. این واحد سیاسی از هفت امیرنشین ابوظبی، عجمان، دوبی، شارجه، رأس الخیمه، فجیره و ام القوین تشکیل و اختیارات سیاسی، قانون‌گذاری و اجرایی میان دولت فدرال و امیرنشین‌ها تقسیم شده است، هرچند رئیس رسمی امارات حاکم ابوظبی شناخته می‌شود.

کشور امارات متحده عربی در ساحل جنوبی خلیج فارس و در دهانه تنگه هرمز قرار گرفته و مساحت آن مشتمل بر ۷۱ کیلومتر مربع، تقریباً معادل با مساحت استان هرمزگان است.^۱ در مورد جغرافیای این کشور چند مسئله قابل توجه است؛ نخست اینکه ابوظبی، پایتخت و ثروتمندترین امارت این کشور، ۸۴ درصد از کل مساحت این کشور را به خود اختصاص داده و به همراه دوبی، ۸۵ درصد از تولید ناخالص داخلی امارات را در اختیار دارند. بنابراین، به لحاظ جغرافیایی نیز تمام امارت‌ها وزن مشابهی ندارند. دوم اینکه امارات متحده عربی در خشکی تنها با دو کشور عربستان سعودی و عمان مرز مشترک دارد و از این لحاظ عمق استراتژیک محدودی دارد.

جمعیت این کشور در سال ۲۰۲۲ بالغ بر ۹.۴ میلیون نفر بوده است. به لحاظ بافتار جمعیتی امارات متحده عربی چند نکته مهم وجود دارد؛ نخست اینکه این کشور از رشد جمعیتی بالایی برخوردار است (۰.۹ درصد رشد سالانه) و به طور مشخص، جمعیت آن از سال ۲۰۰۵ تا کنون بیش از دو برابر شده است و امید به زندگی نیز برای زنان و مردان به ترتیب ۸۰ و ۷۷ سال بوده است (۲۰۲۰). دوم اینکه در این کشور جمعیت مردها با نسبت بالایی بیشتر از جمعیت زنان است (۶.۴ میلیون نفر در برابر ۲.۸ میلیون نفر) این امر ناشی از حضور بالای کارگران خارجی در این کشور بوده و پیامد جانبی آن، بالا بودن نیروی کار فعال کشور است. سوم، نسبت میان شهروندان با ملیت اماراتی و جمعیت مهاجران خارجی نیز بسیار نامتناسب است (۱۱ درصد اماراتی و بقیه مهاجر) و جنوب آسیا، هند، پاکستان و بنگلادش به ترتیب بزرگترین جمعیت مهاجران را تشکیل می‌دهد.^۲

اقتصاد امارات در سال ۲۰۲۲ با ۴۰۲ میلیارد دلار واردات، ۳۱۲ میلیارد دلار صادرات و در کل تولید ناخالص داخلی ۵۰۷ میلیارد دلار (با نرخ رشد سالانه ۷.۹ درصد) آمار چشمگیری را از خود به نمایش گذاشت. امارات متحده عربی در سال ۲۰۲۲ جایگاه بیست و هشتمین اقتصاد جهان را بر مبنای تولید ناخالص داخلی داشته است و اگر تنها صادرات در نظر گرفته شود، رتبه این کشور به ۱۸ بهبود پیدا می‌کند. همچنین، بر مبنای سرانه تولید ناخالص داخلی نیز امارات جایگاه شانزدهم دنیا را در اختیار دارد و رتبه جهانی آن بر

1- <https://u.ae/en/about-the-uae/fact-sheet>

2- <https://www.britannica.com/place/United-Arab-Emirates/Languages-and-religion>

مبنای میزان واردات نیز ۲۱ بوده است. پنج محصول اول صادراتی امارات متحده عربی شامل نفت خام، نفت پالایش شده، طلا، تجهیزات رسانه‌ای و گاز پالایش شده هستند. صادرات این کشور به ترتیب به هند، ژاپن، چین، عربستان سعودی و عراق بوده است. در مقابل، بیشترین واردات این کشور به ترتیب طلا، تجهیزات رسانه‌ای

، نفت پالایش شده، الماس و خودرو بوده است که به ترتیب، کشورهای چین، هند، ایالات متحده، بریتانیا و عربستان سعودی بیشترین سهم را از آن داشته‌اند. امتیاز امارات متحده عربی در شاخص پیچیدگی اقتصادی (ECI) در سال ۲۰۲۲ عبارت از ۰.۲۴ بوده است که معادل با رتبه ۵۳ جهان است.^۱ در هر حال، ۳۰ درصد از GDP امارات حاصل نفت و گاز است. نفت و گاز همچنین ۴۱ درصد از درآمد عمومی و ۲۶ درصد صادرات کالایی این کشور (به جز صادرات مجدد) را در بر می‌گیرد. بنابراین اولویت اقتصادی این کشور متنوع‌سازی بوده است.

طی سال مالی منتهی به ۲۰۲۲، سریعترین رشد در میان بازارهای امارات متحده عربی در بخش صادرات به ترتیب شامل ژاپن، چین و هند و در بخش واردات شامل چین، هند و ایالات متحده بوده است.^۲

امارات متحده عربی احتمالاً فعال‌ترین همسایه ایران در حوزه تجارت است و نه تنها یکی از مراکز عمده تجارت در منطقه به شمار می‌رود، بلکه طی دهه‌های اخیر همواره جزء مهمترین شرکای تجاری منطقه‌ای ایران بوده است. هرچند همانگونه که در ادامه گزارش اشاره خواهد شد، طی سال‌های اخیر و به دنبال تحریم‌های یکجانبه ایالات متحده علیه ایران و برخی مشکلات سیاسی میان ایران و امارات، حجم تجارت دوجانبه کاهش پیدا کرده است، با این حال امارات کماکان یکی از جذاب‌ترین کشورهای منطقه برای بخش خصوصی ایران به شمار می‌آید. این امر، در کنار ماهیت بین‌المللی ساختار تجاری این کشور، از جمله عضویت در ساز و کارهای تجاری پرشمار دوجانبه و چندجانبه، باعث می‌شود تا شناخت ساختار اقتصادی و به ویژه سیاست تجاری این کشور یکی از مسائل مهم برای بازرگانان ایرانی و نهادهای مرتبط باشد.

در گزارش پیش رو، ابتدا در بخش نخست ساختار اقتصادی و تجاری امارات متحده عربی و مهمترین اسناد و استراتژی‌های کلان اقتصادی این کشور توصیف می‌شود، سپس روندهایی که در حال حاضر و به عنوان برون‌داد این سیاست تجاری شکل گرفته بیان می‌شود. بخش دوم به ارزیابی سیاست تجاری این کشور از منظر سازمان تجارت جهانی اختصاص دارد که به بیان نتایج و دستاوردهای سیاست تجاری کشور در حوزه تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری و حجم مبادلات خارجی آن و نیز نوآوری‌های قانونی و رویه‌ای

1- <https://oec.world/en/profile/country/are>

2- <https://oec.world/en/profile/country/are>

بر مبنای آخرین گزارش‌ها منتشر شده از نهادهای مرتبط، به ویژه سازمان تجارت جهانی می‌پردازد. در بخش سوم، مروری بر رابطه تجاری ایران و امارات صورت می‌گیرد و بر مبنای آن برخی موانع اصلی و چشم‌اندازهای کلی حاصل می‌شود و در نهایت بر این اساس، برخی توصیه‌های سیاست‌گذارانه ارائه می‌شود.

الف) امارات متحده عربی: ساختارها و اسناد سیاست تجاری

الف-۱) ساختار نهادی

فرمول بندی سیاست تجاری در امارات متحده عربی بر عهده وزارت اقتصاد است که این کار را با همکاری دیگر وزارتخانه‌ها و دولت‌های محلی و مشورت با جامعه تجار انجام می‌دهد. این وزارتخانه مسئول پیشنهاد قوانین و مقررات به دولت برای تصویب، مذاکره برای توافق‌نامه‌های تجاری و نظارت بر اجرای آنها و نمایندگی امارات متحده عربی در کنفرانس‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مربوط به تجارت و سرمایه‌گذاری است. خلق یک محیط حامی کسب و کار، ترویج سرمایه‌گذاری و مدرن‌سازی مقررات و قواعد مربوطه، از جمله در حوزه ایجاد رقابت به سود بنگاه‌های کوچک و متوسط، در دستور کار این وزارتخانه قرار دارد. وزارت اقتصاد امارات از سال 2020 به جای یک وزیر سه وزیر دارد، که یکی مسئول امور اقتصادی، دیگری وزیر کشور در حوزه کارآفرینی و بنگاه‌های کوچک و متوسط و وزیر سوم نیز مسئول تجارت خارجی است. وزیر سوم متولی تمام سیاست‌گذاری‌های تجاری بین‌المللی امارات متحده عربی است. راهنمای اصلی و کلان سیاست‌گذاری در این حوزه، سند چشم‌انداز 2021 است که در ادامه مورد اشاره قرار می‌گیرد.

در این کشور، بخش خصوصی قسمت مهمی از فرایند تصمیم‌سازی در حوزه تجارت خارجی ایفا می‌کند و از طریق فدراسیون اتاق‌های بازرگانی و صنعتی امارات متحده عربی^۱ به دولت مرتبط می‌شود. این نهاد، قوانین و رویه‌های موجود در این حوزه را مرور و از این طریق، برای بازبینی قوانین یا طرح قوانین جدید به نهادهای دولتی پیشنهادهایی می‌دهد. از جمله اولویت‌های این نهاد خصوصی، ترویج عقد تفاهم‌نامه‌های تجاری با کشورهای دیگر، عضویت و همکاری با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و جمع‌آوری اطلاعات مربوط به بخش صنعت و تجارت است. این نهاد همچنین خدماتی از قبیل ثبت شرکت، ارائه اطلاعات در مورد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشور، ارتباط با کسب و کارهای خارجی، صدور و تأیید اسناد و گواهی‌های لازم برای تجارت و نظارت بر استانداردهای کیفی کالاها را انجام می‌دهد.^۲

1- UAE FCCI

2- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_e.pdf

الف-۲) سیاست تجاری امارات متحده عربی: اسناد و قوانین

سیاست تجاری در امارات متحده عربی در پیوند با انبوهی از اسناد بالادستی در حوزه سیاست‌گذاری مشخص می‌شود که به ویژه در سال‌های بعد از ۲۰۲۰، هم در سطح فدرال و هم در سطح محلی به ترسیم و تنظیم سیاست‌های کلان کشور می‌پردازد. با یک نگاه کلی، دولت فدرال ۷۵ برنامه توسعه‌ای، ابوظبی ۱۱ برنامه، دبی ۲۴ برنامه، رأس الخیمه دو برنامه و فجیره یک برنامه توسعه‌ای را معرفی کرده‌اند. ام‌القوین و عجمان که اماراتی با اقتصاد کوچکتر هستند و نیز شارجه نیز استراتژی‌های محلی برای خود دارند. علاوه بر این تا پیش از سال ۲۰۲۲، دولت فدرال، ابوظبی، دبی، ام‌القوین و عجمان مجموعاً ۲۸ برنامه توسعه‌ای را معرفی کرده بودند. طبیعتاً پوشش تمام این اسناد فراتر از ظرف این گزارش است و تمام بخش‌های آن نیز مرتبط با سیاست تجاری نیستند؛ با این حال چند سند اصلی آن در سطح فدرال به قرار زیر هستند.

- **استراتژی ارزش دیجیتال بانک مرکزی یا درهم دیجیتال ۲۰۲۵:** این استراتژی به

دنبال توسعه یک بستر نرم‌افزاری برای تسهیل عملیات مالی در سطح بین‌المللی است. دولت امارات متحده عربی ضمن به رسمیت شناختن الزامات تراکنش‌های مالی در دوران دیجیتال، به دنبال تسهیل تراکنش‌های فرامرزی و تسویه حساب‌های دیجیتالی در سطح فرامرزی است. متولی این ابتکار بانک مرکزی امارات متحده عربی است که این دگرگونی دیجیتالی را از طریق ایجاد زیرساخت‌های دیجیتالی و نیز سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های کلان در حوزه ارزش‌های دیجیتال دنبال می‌کند. اهمیت این امر برای دولت امارات به اندازه‌ای است که این کشور به یکی از سرمایه‌گذاران و فعالان اصلی در پروژه‌های رمزارزها در سرتاسر دنیا و در بسترهای مختلف به شمار می‌رود.

- **برنامه ملی برنامه‌نویسان:** در ادامه مورد قبل و در راستای اهمیت اقتصاد دیجیتال در

سیاست‌گذاری‌های اقتصادی دولت امارات متحده عربی، دفتر هوش مصنوعی برنامه ملی برنامه‌نویس‌ها را پیشنهاد داده است که با هدف‌گذاری رشد اقتصاد دیجیتال کشور، به دنبال جذب گسترده سرمایه‌های انسانی در این حوزه است. به این منظور، دولت یک طرح کلان برای آموزش و جذب یکصد هزار برنامه‌نویس و تأسیس هزار شرکت دیجیتال ظرف مدت پنج سال ارائه کرده است. بر مبنای این طرح پنج ساله، علاوه بر حمایت از فعالان و کارآفرینان حوزه برنامه‌نویسی در داخل کشور، تسهیلات، امتیازها و مشوق‌های مهمی نیز به متخصصان و فعالان کشورهای خارجی از سوی دولت امارات ارائه شده است. رویدادها و ابتکارهای بین‌المللی، اعطای ویزای موسوم به ویزای طلایی به برنامه‌نویسان ماهر خارجی، حمایت دولت از ایده‌ها و برنامه‌های جدید برنامه‌نویسان داخلی و خارجی از دیگر دستورات عمل‌های دولت امارات در قالب

این برنامه ملی هستند.

- **برنامه ملی دگرگونی فناوری:** این استراتژی که در پیوند با برنامه «استراتژی صنعتی امارات متحده عربی» موسوم به «عملیات ۳۰۰ میلیارد» تعریف شده است، در حقیقت یک ابتکار برای توسعه نوآوری‌ها و اصطلاحات در حوزه فناوری و تحول دیجیتال در سطوح گوناگون دولتی و اقتصاد است. امارات تلاش می‌کند تا به یکی از قطب‌های جدید در علم و فناوری تبدیل شود و علوم مرتبط با فناوری‌های جدید را فرصتی مهم در این راستا ارزیابی می‌کند. در این راستا و بر مبنای آنچه این کشور با عنوان فرصت انقلاب صنعتی چهارم از آن یاد می‌کند، دولت امارات مشوق‌های پرشماری را از تأمین مالی تا جوایز برای ابتکارهای برتر در این حوزه تدارک دیده است.^۱

- **استراتژی 4IR امارات متحده عربی:** همانگونه که در معرفی سند قبلی اشاره شد، دولت امارات در ترسیم سیاست‌های اقتصادی و تجاری خود اتکای بسیاری بر آنچه چهارمین انقلاب صنعتی می‌نامد داشته است و برنامه 4IR، به طور مستقیم همین سیاست‌ها را تبیین می‌کند. این سند تلاش می‌کند جایگاه امارات متحده عربی را به‌عنوان یک قطب انقلاب چهارم صنعتی در سطح بین‌المللی تعیین و تثبیت و امکانات این حوزه را برای اقتصاد و تجارت امارات محقق نماید. اهداف کلیدی این استراتژی در این چارچوب به قرار زیر تعریف شده است:

۱- دستیابی به امنیت آبی و غذایی با استفاده از علوم مهندسی زیستی و فناوری‌های پیشرفته انرژی‌های تجدیدپذیر

۲- افزایش امنیت اقتصادی با استفاده از اقتصاد دیجیتال و فناوری‌های Blockchain در تراکنش‌های مالی و خدمات

۳- بهینه‌سازی استفاده از داده‌های ماهواره‌ای در برنامه‌ریزی شهرهای آینده

۴- توسعه صنایع دفاعی پیشرفته با توسعه صنایع ملی در زمینه رباتیک و فناوری‌های وسایل نقلیه خودران

- **استراتژی وزارت امور خارجه ۲۰۲۶-۲۰۲۳:** دیپلماسی فعال و تقویت مشارکت‌ها در حوزه‌های دوجانبه و چندجانبه برای دستیابی به اولویت‌های سیاست خارجی امارات متحده عربی اهداف اصلی تدوین این استراتژی هستند و در جنبه‌های مختلف سیاست خارجی و تجارت بین‌الملل مورد تأکید قرار گرفته‌اند. این استراتژی برای حفاظت از منافع ملی امارات متحده

عربی، ارتقای صلح و امنیت در سطح منطقه و جهان، پیشبرد رونق اقتصادی و ارائه خدمات و پشتیبانی عالی به شهروندان خود در خارج از کشور طراحی شده است و پنج هدف کلیدی دارد:

۱- افزایش شهرت و قدرت نرم امارات متحده عربی؛

۲- ترویج گفتگوی جهانی در مورد توسعه پایدار؛

۳- تقویت قدرت اقتصادی و رقابت‌پذیری امارات در سطح منطقه و جهان؛

۴- حفاظت از منافع جامعه اماراتی در خارج از کشور با ارائه خدمات استثنایی کنسولی و همچنین حفظ منافع ساکنان امارات؛

۵- حمایت از تلاش‌های جهانی برای حفظ امنیت و ثبات منطقه‌ای.^۱

● **چشم‌انداز ما، امارات ۲۰۳۱:** یکی دیگر از اسناد بالادستی بسیار مهم در سیاست تجاری امارات متحده عربی استراتژی چشم‌انداز ما، امارات ۲۰۳۱ است که چهار محور اصلی دارد: جامعه پیشرو، اقتصاد پیشرو، دیپلماسی پیشرو و زیست‌بوم پیشرو. با توجه به اینکه سند مورد بحث مفصل بوده و بخش عمده‌ای از آن به شکل مستقیم به سیاست تجاری امارات مربوط نیست، می‌توان یک بعد اقتصاد پیشرو را به طور مشخص برگزید.

بر اساس محور اقتصاد پیشرو، امارات متحده عربی تلاش می‌کند تا به یک مرکز بین‌المللی برای اقتصاد جدید جهانی تبدیل شود. اقتصادی رقابتی، با نرخ‌های استثنایی رشد، متنوع و دارای ارزش بالا در زمینه‌های استراتژیک جدید رشد از جمله برنامه‌های امارات است و دولت تلاش می‌کند بخش‌های آینده‌ساز که ضامن پذیرش نقش امارات به عنوان یک قدرت اقتصادی پیشرو است را مبنا قرار دهد. اقتصاد امارات تلاش کرده است تا پتانسیل‌های انسانی این کشور را برانگیزاند، ذهن‌های منحصر به فرد را در بر گیرد و استعدادهای جهانی را جذب کند. این اقتصاد محیطی را پرورش می‌دهد که ضمن رعایت استانداردهای بین‌المللی، نوآوری را تشویق و از تحقیق و توسعه پیشگام حمایت می‌کند. چنین محیطی برای کارآفرینان بسیار حیاتی است و به بخش خصوصی اجازه می‌دهد تا نقش مهمی در ایجاد اقتصاد آینده داشته باشد. مهمترین ابعاد چنین رویکردی از منظر این استراتژی به شرح زیر هستند:

➤ **پویاترین و رقابتی‌ترین اقتصاد:** اقتصادی رقابتی با ارزش افزوده بالا و متنوع که با سرعت بالایی رشد می‌کند؛ بر حوزه‌های استراتژیک جدید تمرکز دارد؛ در بخش‌های کلیدی تثبیت‌شده برتری و بر بخش‌های بالقوه آینده تسلط دارد. این شرایط، امارات متحده عربی را در خط مقدم اقتصاد دیجیتال قرار می‌دهد و نقش آن را به عنوان یک نیروی پیشرو در بخش انرژی تقویت می‌کند.

- رشد اقتصادی با سطح بالای رقابت: رشد سریع اقتصادی در مشارکت با بخش خصوصی که با تمرکز بر بخش‌های کلیدی ملی تثبیت‌شده و امیدوارکننده مانند صنایع پیشرفته، اقتصاد دیجیتال، فناوری اطلاعات و ارتباطات، ارتباطات، خدمات، فناوری مالی، خدمات لجستیکی و گردشگری به دست می‌آید.
- رهبری در بخش انرژی: رهبری تثبیت‌شده در بخش انرژی جهان که حداکثر ارزش را از منابع نفتی موجود خود به دست می‌آورد و حرکت به سمت انرژی پایدار و اقتصاد سبز را تسریع می‌کند.
- در خط مقدم بخش‌ها و صنایع آینده: نیرویی جهانی در بخش‌های نوظهور آینده، همچون علم و فناوری (به عنوان مثال، انقلاب صنعتی چهارم، اکتشاف فضا، انرژی‌های تجدیدپذیر) که بهترین زیرساخت‌های حمایتی را برای تقویت رقابت ملی فراهم می‌کند.
- سرمایه انسانی رقابتی، منعطف و بسیار مولد: اقتصادی که به استعدادهای اماراتی انگیزه و آن را رشد می‌دهد؛ ذهن‌های درخشان را در بر می‌گیرد و استعدادهای جهانی را جذب می‌کند.
- استعداد اماراتی، پیشران بهره‌وری اقتصادی: استعدادها و قابلیت‌های ملی مجهز به آموزش پیشرفته، رهبری بخش خصوصی و تقویت اکوسیستم کارآفرینی در مرکز رشد اقتصادی
- خانه‌ای برای برترین استعدادهای جهان: مقصدی جذاب برای استعدادها و ظرفیت‌های جهانی در راستای کار و مشارکت در تسریع بهره‌وری اقتصادی، در عین حال حمایت از رشد شرکت‌های ملی برای دستیابی به آرمان‌های اقتصادی ملی
- محیطی پیشرفته و نوآورانه که آینده را خلق می‌کند: محیطی که مشوق نوآوری در استانداردهای جهانی است؛ بهترین نوآوران و کارآفرینان را در بر می‌گیرد و از تحقیق و توسعه پیشرو در علم و فناوری حمایت می‌کند.
- مقصد سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه: یک مقصد پیشرو برای تحقیق و توسعه در بخش‌های مختلف، از طریق مشارکت قوی بین دولت‌ها، شرکت‌ها و موسسات دانشگاهی که جامعه و اقتصاد امارات متحده عربی را به بزرگترین ذینفعان اکتشاف‌های نوآورانه تبدیل می‌کند
- محملی جذاب برای نوآوران و کارآفرینان آینده: مرکزی قدرتمند برای جذب کارآفرینان و نوآوران که آن‌ها را قادر می‌سازد تا ضمن پیشرفت، در ساختن آینده امارات متحده عربی و جهان مشارکت کنند .

- سند افق ۲۰۳۰: یکی دیگر از این اسناد بالادستی، سند افق ۲۰۳۰ است. در قالب این چشم‌انداز، اولویت‌های اقتصادی امارات عبارت‌اند از:

۱- شکل‌دهی به محیط کسب‌وکار باز، کارآمد و تنیده شده در اقتصاد جهانی؛

۲- طراحی سیاست مالی منسجم که در برابر چرخه‌های اقتصادی منعطف باشد و تاب‌آوری داشته باشد؛

۳- شکل‌دهی به محیط منعطف باز برای بازارهای مالی و پولی به‌گونه‌ای که تورم قابل مدیریت باشد؛

۴- بهبود بهره‌وری نیروی کار؛

۵- توسعه زیرساخت‌های کافی و منعطف قادر به حمایت از رشد اقتصادی در سال‌های پیش رو باشند؛

۶- توسعه نیروی کار ماهر و مولد؛

۷- توانمندسازی بازارهای مالی به‌گونه‌ای که قادر به تأمین مالی بخش‌ها و پروژه‌های اقتصادی باشند.^۱

- **دستور کار ملی توسعه صادرات غیرنفتی:** یکی دیگر از اسناد کلان امارات متحده عربی در این حوزه، «دستور کار ملی توسعه صادرات غیرنفتی» است که در ژوئن ۲۰۲۱ برای دسترسی به ۲۵ بازار جهانی جدید و پیشبرد تجارت خارجی تصویب شده است. هدف این دستور کار تقویت صادرات، تعیین خطوط کلی تجارت خارجی امارات متحده عربی، توسعه بازارهای جهانی، پیوند آن‌ها با نیازها و قابلیت‌های صادرکنندگان اماراتی است. این سند به شرکت‌های صادرکننده اجازه ورود به بازارهای جدید را می‌دهد.

از جمله اهداف مهم دیگر این دستور کار، تقویت موقعیت امارات به عنوان مرکز منطقه‌ای و بین‌المللی برای صادرات مجدد و افزایش مشارکت شرکت‌های اماراتی در صادرات این کشور است. این سند همچنین به دنبال افزایش کارایی محصولات ملی و افزایش رقابت‌پذیری آن‌ها در بازارهای جهانی، هماهنگ کردن تلاش‌های ملی نهادهای فدرال و محلی و تقویت یکپارچگی بین آن‌ها و به کارگیری فناوری‌های مدرن در مشاغل است که از جریان کالا پشتیبانی می‌کنند.

این دستور کار بر ۱۴ بخش حیاتی (فلزات، مصالح ساختمانی، خدمات مالی، طلا و فلزات گران‌بها، صنایع نظامی، صنایع غذایی، خدمات آموزشی، لجستیک، انرژی‌های تجدیدپذیر، داروسازی و صنایع مربوط به سلامت، نوآوری و خدمات الکترونیک، هتل‌داری و توریسم، صنایع پتروشیمی و صنایع پلاستیک) در اقتصاد امارات تمرکز دارد و هدف آن تقویت تجارت خارجی امارات و افزایش صادرات آن، در مقایسه با صادرات

1- <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/local-governments-strategies-and-plans/abu-dhabi-economic-vision-2030>

مجدد به میزان ۵۰ درصد از کل صادرات طی چند سال آینده است.^۱

اجرای این دستور کار احتمالاً منجر به تسهیل بیشتر مقررات محلی برای تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی می‌شود. اصلاحات قانون فدرال در سال ۲۰۱۵ در مورد شرکت‌های تجاری) به سرمایه‌گذاران خارجی اجازه می‌دهد بدون نیاز به یه اتباع امارات به عنوان شریک، در هر هفت امیرنشین سرمایه‌گذاری کنند؛ در حالی که تا پیش از این تنها مناطق آزاد مشمول این قانون بود. انتظار می‌رود این امر باعث افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات در بخش‌های مختلف اقتصاد شود. ذیل این قانون دبی، شارجه و عجمان به سرمایه‌گذاران خارجی فرصتهایی برای مالکیت ۱۰۰ درصدی بر شرکت‌های تجاری را ارائه داده‌اند و انتظار می‌رود سایر شیخ‌نشین‌ها نیز ارائه چنین مجوزهایی را در دستور کار داشته باشند.^۲

• **دستور کار ملی برای کارآفرینی و SMEs:**^۳ این دستور کار با هدف تبدیل امارات به یک کشور کارآفرین تا سال ۲۰۳۱ تدوین شده است. دستور کار شامل ۲۹ ابتکار با هدف (۱) بهبود محیط کسب و کار و ذهنیت کارآفرینی در امارات (۲) ارائه یک بسته مشوق‌های یکپارچه که کشور را قادر می‌سازد تا تعداد استارت‌آپ‌های خود را به یک میلیون افزایش دهد (۳) دستیابی به یک مشارکت قوی بین بخش دولتی و خصوصی

این دستور کار شامل چهار دستورالعمل است:

۱- تقویت جایگاه امارات به عنوان مقصدی برای تجارت و کارآفرینی جهانی

۲- توانمندسازی پروژه‌های کارآفرینی و SME برای دستیابی به رشد سریع

۳- تشویق شرکت‌های کوچک و متوسط و بخش کارآفرینی به نوآوری و افزایش بهره‌وری

۴- ارتقای فرهنگ کارآفرینی در بین اقشار مختلف جامعه.

در مجموع، این دستور کار دارای هفت موضوع است که فعالیت‌های آن را پوشش می‌دهد و عبارتند از سهولت انجام تجارت، نوآوری، پشتیبانی کسب و کار، تحول دیجیتال، منابع مالی، سرمایه انسانی، تقاضای در حال رشد.

• پروژه‌های دهه ۵۰: برنامه‌های موسوم به دهه پنجاه یا مشاریع الخمسین^۴ امارات متحده عربی در حقیقت یک مجموعه از پروژه‌ها، برنامه‌ها و ابتکارها در سطح ملی و فراملی است که به طور خلاصه

1- Enter Global Markets and Boost UAE Exports

2- International Trade in Goods and Services in the United Arab Emirates: Overview

3-The National Agenda for Entrepreneurship and SMEs

۴- مشاریع الخمسین

تلاش می‌کنند تا امارات را به مقصد جذاب‌تری برای نیروی کار و سرمایه خارجی تبدیل کنند. این مجموعه تلاشی عظیم و مفصل است که گستره آن در بخش‌های مختلف از کارآفرینی و اقتصاد دیجیتال گرفته تا هوافضا تداوم پیدا می‌کند و برخی از مرتبط‌ترین آنها با سیاست تجاری امارات از قرار زیر هستند:

۱-ویزای سبز: ارائه امتیازات ورودی و اقامتی به سرمایه‌گذاران، کارآفرینان و نیروی کار ماهر در زمینه‌هایی مانند هوش مصنوعی، رمزارزها و فناوری بلاکچین.

۲-ویزای طلایی: ارائه امتیازهای ورودی و اقامتی به مدیران و متخصصانی که امکان جذب سرمایه و نیروی کار به امارات را فراهم می‌کنند؛

۳- برنامه ۱۰*۱۰: عقد معاهدات مشارکت اقتصادی با هشت بازار کلیدی جهان (چین، بریتانیا، هلند، ایتالیا، روسیه، لهستان، لوگزامبورگ، استرالیا، نیوزیلند و اندونزی) با هدف افزایش سالیانه ۱۰ درصدی رشد اقتصادی و در نهایت، دو برابر کردن حجم اقتصاد ملی طی ده سال منتهی به ۲۰۳۰ (از ۳۸۸.۱۵ میلیارد دلار به ۸۱۶.۷۷ میلیارد دلار). این طرح، برنامه‌هایی را برای افزایش سرمایه‌گذاری خارجی نیز دنبال می‌کند.

۴- استراتژی توریسم امارات ۲۰۳۱: استراتژی مورد بحث نیز یکی از ابعاد برنامه‌های دهه ۵۰ است که به طور مشخص بر افزایش سهم گردشگری از اقتصاد امارات متمرکز است و هدف آن رسیدن به سهم ۴۵۰ میلیارد درهمی (۱۲۲.۵ میلیارد دلاری) بخش گردشگری از تولید ناخالص داخلی و نیز سهم ۱۰۰ میلیارد درهمی از سرمایه‌گذاری است. این استراتژی در قالب ۲۵ ابتکار و بر مبنای چهار عامل کلیدی مرتبط با هویت‌بخشی، توسعه و تنوع‌بخشی، افزایش مشارکت و افزایش سرمایه‌گذاری شکل گرفته است و یکی از ارکان سیاست تجاری آینده امارات متحده عربی به شمار می‌رود.

الف-۳) امارات و عضویت در سازمان‌های بین‌المللی

امارات عضو فعال سازمان‌های تجاری بین‌المللی و منطقه‌ای پرشماری است. این امر نه تنها بخشی از سیاست تجاری این کشور طی دهه‌های اخیر بوده است، بلکه در مقابل تأثیر زیادی هم بر سیاست تجاری این کشور گذاشته و در قالب رویه‌ها، سیاست‌ها، فرهنگ و اصول سازمانی و تعهدهایی که این سازمان‌ها بر ساختار تجارت خارجی این کشور وارد کرده‌اند قابل بحث هستند. مهم‌ترین این سازمان‌ها و برخی از پیامدهای عضویت در آنها برای امارات در ادامه مورد بحث و اشاره قرار گرفته‌اند.

سازمان تجارت جهانی

امارات متحده عربی از سال ۱۹۹۶ عضو WTO بود و دو سال پیش از آن نیز به GATT پیوسته بود. این

کشور در سال ۲۰۱۶ پروتکل ناظر بر موافقت نامه تسهیل تجارت را پذیرفت و در سال ۲۰۱۷ نیز توافق نامه TRIPS را امضا نمود. این کشور همچنین عضو موافقت نامه فناوری اطلاعات^۱ بوده و در ابتکار مشترک دولتی تجارت الکترونیک و تسهیل سرمایه گذاری^۲ نیز مشارکت می کند.

شورای همکاری خلیج [فارس]

امارات عضو شورای همکاری خلیج فارس است. هدف اصلی این شورا پیشبرد همکاری منطقه ای و همگرایی در تمام حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. شورای عالی بالاترین مقام این شورا به شمار می رود که متشکل از سران ۶ کشور عضو است. در مورد بخش‌های اقتصادی مختلف این شورا به صورت پراکنده در متن ارزیابی سیاست تجاری امارات صحبت به میان آمده است. به طور خلاصه، امارات بخشی از اتحادیه گمرکی مشترک شورای همکاری خلیج فارس^۳ است و از رویه‌ها و قوانین آن پیروی می کند که بیشتر تعرفه‌های آن ۰ تا ۵ درصد است. همچنین، امارات عضوی از بازار مشترک خلیج فارس^۴ به شمار می آید که معطوف به فراهم کردن شرایط یکسان برای شهروندان شورای همکاری در حوزه‌های اقتصادی مانند آزادی عملیات اقتصادی، سرمایه‌گذاری و مالکیت است. استانداردهای تجارت، نظام متریک، قواعد قرنطینه، نهادها و دفترهای مسئول، نظام مالیات ارزش افزوده، قانون مشترک در مورد املاک و مستغلات، برنامه زیست محیطی و استراتژی‌های فرهنگی از دیگر حوزه‌هایی هستند که در قالب همکاری‌های مشترک اعضای شورای همکاری میان امارات و دیگر کشورهای عضو تنظیم می‌شوند.^۵

موافقت نامه تجارت آزاد میان شورای همکاری و سنگاپور^۶

کشورهای عضو شورای همکاری یک پلتفرم واحد برای مذاکرات تجاری گروهی دارند که بر اساس آن، شورا می‌تواند با طرف‌های سوم وارد مذاکره و موافقت نامه‌های تجاری امضا کند که برای تمام اعضا لازم‌الاتباع خواهد بود. قدیمی‌ترین مصداق این پلتفرم، موافقت نامه تجارت آزاد میان شورای همکاری و سنگاپور است. این موافقت نامه در سال ۲۰۱۳ اجرایی شد و از ۲۰۱۵ به سازمان تجارت جهانی اعلام شد و شامل تجارت کالا، رویه‌های گمرکی، قواعد مبدأ، استانداردها و قواعد فنی، تجارت خدمات، تجارت الکترونیک، مالکیت معنوی، تحرک اشخاص و رویه‌های حل مناقشه می‌شود. بر این مبنا، سنگاپور کلیه تعرفه‌ها بر کالاهایی از مبدأ کشورهای شورای همکاری را صفر کرده و در مقابل، کشورهای عضو شورا نیز به جز موارد مشخصی که کمتر از یک درصد می‌شود، موانع تعرفه‌ای بر کالاهای با مبدأ سنگاپور را

1- Information Technology Agreement

2- Joint Statement Initiative on e-Commerce and Investment Facilitation

3- GCC Custom Union

4- Gulf Common Market

5- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_e.pdf

6- GSFTA

لغو کرده‌اند. در بخش خدمات هم طرفین پذیرفتند آزادی تجارت در بخش‌های مختلف را فراتر از تعهدات سازمان تجارت جهانی اعمال کنند.

موافقت نامه تجارت آزاد GCC-EFTA

این موافقت نامه میان شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه تجارت آزاد دولت‌های اروپایی^۱ از سال ۲۰۱۴ اجرایی شده و تجارت کالا، خدمات، حل اختلافات و سیاست رقابت را در بر می‌گیرد. توافق دربارهٔ موارد دیگری مانند حقوق مالکیت معنوی و سرمایه‌گذاری هنوز در جریان است. بر این اساس، کشورهای عضو شورا توافق کردند موانع تعرفه‌ای تجارت را طی بازه زمانی پنج ساله در مورد بیشتر کالاهای وارداتی از این اتحادیه لغو کنند. اتحادیه نیز متعهد شده است از زمان اجرایی شدن توافق، دسترسی بدون مالیات به بازارهای زیرمجموعه خود را برای کالاهای صنعتی، ماهی و محصولات دریایی با مبدا کشورهای عضو شورای همکاری را فراهم کند. محصولات کشاورزی فرآوری شده نیز با تسهیلاتی همراه هستند، در حالی که صادرات مواد کشاورزی خام از کشورهای شورای همکاری به این اتحادیه بر مبنای توافق‌های دوجانبه صورت می‌گیرد.^{۳۵}

منطقه تجارت آزاد پان عربی^۲

امارات متحده عربی همچنین عضو منطقه تجارت آزاد پان عربی نیز هست که در ۱۹۹۸ تأسیس شده است. از ۲۰۰۵ به جز موارد معدودی که به سلامت عمومی، مسائل اخلاقی و حفاظت از محیط زیست مربوط می‌شود، موانع تعرفه‌ای تجارت میان اعضا لغو شده است. مذاکرات میان اعضا برای تجارت خدمات نیز در جریان است و امارات به همراه هشت عضو دیگر از ۲۰۱۷ متعهد به یک جدول تعهدات برای تجارت در این حوزه شده‌اند.

امارات متحده عربی همچنین در قالب شورای همکاری خلیج فارس در حال مذاکرات تجاری با استرالیا، چین، اتحادیه اروپا، هند، ژاپن، کره جنوبی، نیوزیلند، پاکستان و ترکیه نیز هست. تا زمان تنظیم گزارش سازمان تجارت جهانی، هیچ یک از این مذاکرات رسماً منجر به توافق نامه نشده و همهٔ مذاکرات به جز با چین و پاکستان معلق شده‌اند. با این حال، امارات در ۲۰۲۱ اعلام کرد که قصد دارد مذاکرات جامع دوجانبه با هشت کشور از جمله هند، کره جنوبی، بریتانیا و ترکیه انجام دهد که در این گزارش به این مسئله پرداخته شده است.

امارات متحده عربی همچنین از سال ۲۰۰۳ یک موافقت نامه تجارت آزاد دوجانبه با مراکش دارد که در سال ۲۰۱۹ به سازمان تجارت جهانی نیز ابلاغ شده است. این توافق تنها شامل تجارت کالا می‌شود.

1- EFTA

2- PAFTA

این کشور همچنین حائز شرایط برای تجارت ذیل قواعد ترجیحی سیستم عمومی ترجیحات^۱ با کشورهای استرالیا، بلاروس، فدراسیون روسیه و قزاقستان نیز می‌شود.

الف-۴) امارات و موافقت‌نامه‌های تجاری دوجانبه

فراتر از چشم‌انداز کلان، در حوزه سیاست تجاری امارات بر شکل‌دهی به موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد با طیفی از کشورها متمرکز شده است و این کشورها را به‌عنوان بازارهای هدف برگزیده است. دولت این کشور در سال ۲۰۲۱ اعلام کرد که امضای فوری موافقت‌نامه جامع همکاری اقتصادی (CEPA) با ۸ کشور شامل هند، بریتانیا، ترکیه، کره جنوبی، اتیوپی، اندونزی، اسرائیل و کنیا را در دستور کار خود قرار داده است.^۲ در این موافقت‌نامه‌ها حوزه‌های تجارت، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و بخش‌هایی همچون توریسم مدنظر قرار خواهد گرفت و جلوه‌ای از مهمترین تغییر در سیاست تجاری امارات متحده عربی طی سال‌های پس از ۲۰۲۰ است که خود ریشه در تغییرات ژئوپولتیکی و ژئواکونومیکی در منطقه، تجارت بین‌الملل و به ویژه در ساختار شورای همکاری خلیج فارس دارد.^۳ بنا بر سیاست رسمی دولت امارات، موافقت‌نامه‌های همکاری دوجانبه با کشورهای هدف چند مزیت عمده برای اقتصاد و تجارت امارات به همراه می‌آورند:

- دسترسی گسترده به بازارها؛
- پایین آوردن یا حذف تعرفه‌ها؛
- رویه‌های ساده تر گمرکی؛
- قواعد ساده و شفاف؛
- رقابت مبتنی بر قاعده.^۴

شتاب امارات عربی متحده در امضای موافقت‌نامه‌های همکاری اقتصادی با طیفی از کشورها در راستای برنامه‌های بلندمدت این کشور به‌عنوان هاب تجاری و اقتصادی خاورمیانه از یک سو و پیشبرد رقابت ژئواکونومیک با عربستان سعودی از سوی دیگر است.

موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و اسرائیل

پس از عادی‌سازی روابط، امارات متحده عربی به نخستین کشور منطقه تبدیل شد که موافقت‌نامه تجارت آزاد با اسرائیل امضا می‌کند و همکاری‌های اقتصادی گسترده، از جمله سرمایه‌گذاری ۱٫۱ میلیارد

1- GSP

2- <https://www.reuters.com/world/middle-east/uae-wants-quick-trade-talks-some-deals-signed-6-12-months-2021-09-14/>

۳- این مباحث در گزارشی که برای اتاق امارات تهیه شده است به طور مفصل مورد بحث قرار گرفته است.

4- <https://www.moec.gov.ae/en/cepa>

دلاری در میدان گازی تمر اسرائیل در مدیترانه شرقی، واقع در منطقه انحصاری اقتصادی اسراییل با حدود ۲۰۰ میلیارد متر مکعب ذخیره گازی را در دستور کار قرار داده است.^۱ توافق مهم دیگر دو طرف در حوزه صنایع پیشرفته صورت گرفته است. در این قالب امارات عربی متحده در پی استفاده از توانمندی شرکت‌های اسرائیلی به خصوص در حوزه صنایع پیشرفته است. به عبارت دیگر امارات عربی متحده می‌کوشد مزایای لجستیک خود را با توانمندی فناورانه اسرائیل ترکیب نماید و در این حوزه خواستار همکاری در فناوری‌های غیر نظامی است. از همین رو بر انجام پروژه‌های مشترک با شرکت‌های اسرائیلی تاکید کرده است. سازمان صنایع هوفضای اسرائیل اخیراً یادداشت تفاهمی با شرکت دولتی صنایع دفاعی امارات برای تولید تجهیزات ضد پهباد امضا کرده است. پهپادها در سال‌های اخیر به مهمترین عرصه رویارویی کشورها در منطقه بدل شده اند. افزون بر این امارات عربی متحده وعده سرمایه گذاری ۱۰ میلیارد دلاری در اسرائیل را داده است.

در مجموع، پس از عادی‌سازی روابط دوجانبه، اقتصاد در کانون تعاملات دو طرف قرار داشته است و در یک‌سالگی توافق ابراهیم، حجم روابط تجاری دو طرف به ۶۰۰ میلیون دلار افزایش یافته و بر مبنای برآوردهای اتاق بازرگانی اسرائیل در سه سال آینده به ۵ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت.^۲

در شرایط کنونی بیش از 1000 شرکت اسرائیلی در امارات فعالیت دارند. مهمترین مفاد توافق تجارت آزاد دو طرف بر مبنای داده‌هایی که طرف اسرائیلی منتشر کرده را به صورت ذیل می‌توان دسته بندی کرد:

– امتیازات امارات: بیش از ۹۶ درصد کالاهایی که از سوی امارات صادر می‌شود از مزایای گمرکی برخوردار خواهند شد. عوارض گمرکی ۸۲ درصد از کالاها در مدت ۳ سال تا ۵ سال به طور تدریجی حذف خواهد شد و ۱۴ درصد دیگر به تدریج کاهش می‌یابد. از جمله، تعرفه‌ها بر کودها و مواد شیمیایی، لوازم آرایشی، محصولات پلاستیکی، محصولات سرامیکی، جواهرات و الماس‌ها، ماشین‌ها و قطعات الکترونیکی، تجهیزات پزشکی و همچنین سبزیجات و میوه‌ها، آب میوه‌ها، دانه‌ها، گوشت و ماهی و غیره حذف یا کاهش خواهد یافت

– امتیازات اسرائیل: بیش از 96 درصد از کالاهای صادراتی اسراییل به امارات از مزایای گمرکی برخوردار خواهند شد. حقوق گمرکی ۷۲ درصد بلافاصله پس از اجرایی شدن توافق حذف خواهد شد و ۲۱ درصد دیگر به تدریج ظرف ۳ سال یا ۵ سال به صفر کاهش می‌یابد. به ۳ درصد اقلام تخفیف عوارض گمرکی و سهمیه‌ای داده شده است. از جمله محصولاتی که از مزایای گمرکی قابل توجهی در واردات امارات از اسرائیل برخوردار شده‌اند عبارت‌اند از: داروها، کالاهای پلاستیکی

1- <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/5/20/the-billion-dollar-uae-israel-gas-deal-will-go-forward>

2- <https://www.cnbc.com/2022/05/31/israel-signs-trade-deal-with-uae-its-biggest-with-any-arab-country.html>

و لاستیکی، سرامیک، ماشین‌آلات و قطعات الکترونیکی، کابل‌های رسانا، جواهرات، وسایل نقلیه و گوشت و فرآورده‌های گوشتی؛

- **تجارت دوجانبه:** در خدمات در زمینه‌هایی مانند تجارت الکترونیک، خدمات حرفه‌ای و تجاری، خدمات توزیع (عمده‌فروشی) و غیره.

- **حقوق مالکیت معنوی و حق ثبت اختراع:** در این حوزه، دو طرف به توافقات اساسی برای توسعه روابط در بخش‌های مختلف مانند کشاورزی و فناوری پیشرفته دست یافتند. طرفین همچنین بر افزایش همکاری در این زمینه از جمله اجرای حقوق مالکیت معنوی توافق کردند.

- **تدارکات دولتی:** طرفین متقابلاً به تأمین‌کنندگان و شرکت‌ها اجازه دسترسی به بازار تدارکات دولتی را داده‌اند و شرکت در مناقصه‌های تدارکات دولتی را که وزارتخانه‌های دولتی در هر دو کشور منتشر می‌کنند، امکان پذیر کردند. در مناقصه‌های خاص، تأمین‌کنندگان از هر دو کشور می‌توانند در مناقصات تدارکات دولتی تحت شرایط مساوی با شرایطی که به تأمین‌کنندگان محلی اعطا می‌شود، شرکت کنند.

- **SMEs:** طرفین توافق کردند که همکاری‌ها را در راستای شناسایی راه‌هایی برای کمک به شرکت‌های کوچک و متوسط و بهره‌برداری آنان از فرصت‌های تجاری اعطا شده توسط این توافق‌نامه، ارتقا دهند.

- به‌عنوان بخشی از توافق، کمیته مشترکی ایجاد خواهد شد که به‌موجب آن می‌توان در مورد مسائل اقتصادی گفتگوهای مستمری بین طرفین انجام داد. این کمیته بستری را برای بحث درباره موانع تجاری و پیشنهادهای دو طرف فراهم می‌کند.^۱ نکات کلیدی توافق تجارت آزاد طرفین در جدول ذیل ارائه شده است

جدول ۱- امتیاراتی که اسرائیل در صادرات به امارات به دست آورده است

محصولات	نرخ تخفیف در صادرات از امارات
کودهای شیمیایی	با اجرایی شدن توافق، عوارض گمرکی اکثر انواع کودها حذف شده است
محصولات غذایی	با اجرایی شدن توافقنامه، عوارض گمرکی اکثر آبمیوه‌ها و همچنین دانه‌ها، عسل، گوشت و ماهی، گل‌ها و گیاهان زینتی، سبزیجات منجمد، ادویه‌جات از 5 درصد به صفر کاهش یافت.
پلاستیک و محصولات پلاستیکی	عوارض گمرکی از 5 درصد به صفر کاهش یافت. همه محصولات از مزایای حذف عوارض گمرکی برخوردار شدند که بیشتر آنها ظرف پنج سال از زمان اجرایی شدن توافقنامه اجرایی خواهد شد
جواهرات، الماس و جواهرات گران‌بها	اکثر محصولات گمرکی از 5٪ به 0٪ کاهش یافتند، برخی بلافاصله و برخی در عرض 5 تا 3 سال از زمان اجرایی شدن توافق (کاهش خطی)
تجهیزات پزشکی	با اجرایی شدن توافق، گمرک از 5 درصد به صفر کاهش خواهد یافت

جدول ۲- امتیازاتی که امارات در صادرات به اسرائیل به دست آورده است

محصولات	امتیازات بر صادرات از امارات به اسرائیل
تخم مرغ	سه‌میه بدون کاهش عوارض گمرکی داده شده است
روغن کانولا	عوارض گمرکی از 7 درصد به صفر در مدت پنج سال از تاریخ اجرایی شدن توافق کاهش یافت
محصولات غذایی	معافیت کامل یا معافیت سه‌میه‌ای گوشت و فرآورده‌های آن، انواع پنیر، گل و گیاهان زینتی، حلوا، شکلات، آجیل، خشکبار، ادویه‌جات و ...
دارو	عوارض گمرکی از 12 درصد به صفر در عرض سه تا پنج سال از تاریخ اجرایی شدن توافق کاهش خواهد یافت
انواع خرما	عوارض گمرکی از 5 درصد به 2.5 درصد کاهش خواهد یافت
پلاستیک و محصولات پلاستیکی	گمرک برای اکثر محصولات از تاریخ اجرایی شدن توافق از ۱۲ درصد به صفر کاهش خواهد یافت
کودهای شیمیایی	عوارض گمرکی در اغلب محصولات بلافاصله پس از اجرایی شدن توافق از 12 درصد به صفر و در برخی دیگر به تدریج از تاریخ اجرایی شدن توافق کاهش خواهد یافت

موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و هند

اخیراً و در راستای سیاست تجاری جدید، امارات متحده عربی پس از ۶ ماه مذاکره با هند، موافقت‌نامه تجارت آزاد با این کشور را نهایی کرد. این توافق از نخستین هفته ماه می ۲۰۲۲ اجرایی شد. توافق جامع مشارکت اقتصادی هند و امارات عربی متحده یا همان موافقت‌نامه تجارت آزاد میان دو کشور نخستین موافقت‌نامه تجارت آزاد هند در یک دهه اخیر به شمار می‌آید. آخرین موافقت‌نامه تجارت آزاد هند در سال

۲۰۱۱ با ژاپن منعقد شد. این موافقتنامه در راستای سیاست‌های تجاری بلندپروازانه امارات و هند صورت می‌گیرد و همانگونه که اشاره شد، امارات در نظر دارد تا پایان سال ۲۰۲۲ با ۸ کشور موافقتنامه تجارت آزاد منعقد نماید و موقعیت خود را به عنوان کانون منطقه‌ای تجارت جهانی تحکیم بخشد.

از دیگر سو هند می‌کوشد با طیفی از کشورها این موافقتنامه‌های آزاد امضا نماید و صادرات خود را به یک تریلیون دلار تا سال ۲۰۳۰ افزایش دهد. در همین راستا هند با استرالیا، بریتانیا، کانادا، اسرائیل و اتحادیه اروپا مذاکرات مشابهی را در دستور کار دارد. افزون بر امضای توافق با امارات عربی متحده، هند مذاکرات موافقتنامه تجارت آزاد با شورای همکاری خلیج فارس را نیز در دستور کار دارد. مقامات دولت این کشور اعلام کردند که مذاکرات با شورای همکاری تا پایان سال ۲۰۲۲ به نتیجه خواهد رسید.^۱

نکات کلیدی موافقتنامه تجارت آزاد هند و امارات را می‌توان به صورت زیر دسته بندی کرد:

- این توافق حوزه کالا، خدمات، قواعد مبدا، رویه‌های گمرکی، تدارکات دولتی حقوق مالکیت فکری و تجارت الکترونیک را در بر می‌گیرد.

- امارات عربی متحده تعرفه‌ها ۸۰ درصد تعرفه‌های خود بر صادرات هند به این کشور را حذف می‌کند. با حذف این تعرفه‌ها حدود ۹۰ درصد از صادرات هند به امارات با تعرفه صفر انجام خواهد شد. حذف تعرفه‌ها برای صادرات هند به ویژه در حوزه‌هایی که این کشور با رقابت شدیدی از طرف کشورهای دیگر مواجه است همچون حوزه پوشاک واجد اهمیت ویژه است. در شرایط کنونی صادرات پوشاک هند مشمول ۵ درصد تعرفه است درحالی‌که صادرات رقبای این کشور به ویژه ویتنام و بنگلادش با تعرفه صفر به امارات صورت می‌گیرد. در مقابل هند موافقت کرده است که تعرفه برای واردات طلا از امارات تا حجم ۲۰۰ تن در سال را حذف نماید. در شرایط کنونی امارات سالانه حدود ۷۰ تن طلا به هند صادر می‌کند و امتیازات تجاری دیگری نیز به امارات ارائه کرده است.

- در یک دهه آینده تعرفه‌های امارات برای واردات ۹۷ درصد از کالاهای هندی به صفر خواهد رسید و در روند اجرای این توافق حوزه‌های نساجی، جواهرات، چرم، کفش، کالای ورزشی، خودرو و محصولات دارویی بیشترین بهره را خواهند برد. بر مبنای برآوردهای اولیه با اجرایی شدن این توافق حجم تجارت دو کشور در ۵ سال آینده به ۱۰۰ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. در وضعیت کنونی تجارت دو کشور حدود ۴۰ میلیارد دلار است و صادرات هند امارات حدود ۲۶ میلیارد دلار است. مقامات هندی مدعی‌اند که با اجرایی شدن این توافق یک میلیون شغل جدید در هند ایجاد خواهد شد.

- دولت هند بخش طیفی از کالاها را از این توافق مستثنی کرده است. اغلب محصولات کشاورزی و مواد

1-<https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/india-targeting-1-trillion-exports-by-2030-piyush-goyal/articleshow/90524541.cms>

غذایی از این توافق مستثنی شده اند تا صنعت کشاورزی و مواد غذایی هند آسیب نبیند.

- یکی از چالش‌های این قرارداد موضوع صادرات مجدد و سوء احتمال استفاده کشورهای دیگر برای واردات کالا از مسیر امارات به هند با استفاده از مزایای این توافق است. در این راستا در قرارداد مکانیسم‌های مختلفی برای قواعد مبدا سختگیرانه تعیین شده است تا مانع چنین استفاده‌هایی گردد. در این قالب کالاهای از امارات کالاهای صادراتی امارات در صورتی از مزایای این توافق برخوردار خواهند شد که حداقل ۴۰ درصد از ارزش افزوده آنها در امارات ایجاد شده باشد. این رقم در مورد آلومینیوم و قطعات خودرو به ۴۵ درصد افزایش یافته است.

- در حوزه محصولات کشاورزی مشمول این توافق، تنها در صورتی که این محصولات در امارات تولید شده باشند امکان استفاده از مزایای توافق در ورود به بازار هند خواهند داشت.

- یکی دیگر از نکات مهم این توافق گنجاندن تجارت دیجیتالی در آن است. پیش از آن هند با قاعده نویسی در حوزه تجارت دیجیتال توسط سازمان تجارت جهانی و یا موافقتنامه‌های تجارت آزاد مخالفت می‌ورزید زیرا نگران تاثیر گذاری این قواعد بر بازار داخلی کشور بود. اما این کشور با تغییر رویکرد با روند موافقتنامه‌های جدید تجارت آزاد همگام شده است.^۱

- در سال ۲۰۲۲ حدود نیمی از نفت خام امارات متحده عربی (به ارزش ۵۱ میلیارد دلار) به هند صادر شده است.^۲

موافقتنامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و ترکیه

وقتی دو کشور امارات و ترکیه در سال ۲۰۲۲ مذاکرات برای تأسیس یک موافقتنامه تجارت آزاد را آغاز کردند، به واسطه اختلافات سیاسی پیامد قتل جمال خاشقچی سطح تجارت دوجانبه آنها از قله ۱۵ میلیاردی سال ۲۰۱۷ فاصله زیادی گرفته بود و به حدود نصف رسیده بود.^۳ با این حال، به دنبال تصمیم سیاسی برای اعاده روابط در سطوح بالا، دو کشور در فاصله یک سال پس از آغاز مذاکرات، در مارس ۲۰۲۳ موافقتنامه جامع مشارکت اقتصادی امضا کردند و پیش‌بینی‌های اولیه از تأثیر این موافقتنامه این است که ظرف ۵ سال، تجارت غیرنفتی میان دو طرف دو برابر شود و مجموع تجارت نفتی و غیرنفتی به سطح بی‌سابقه ۴۰ میلیارد دلار در سال برسد.^۴ در حال حاضر ترکیه، یازدهمین شریک تجاری امارات محسوب

1- <https://www.ndtv.com/business/india-uae-trade-pact-bilateral-trade-projected-to-touch-usd-100-bn-in-5-years-2826185#:~:text=New%20Delhi%3A,Parliament%20was%20informed%20on%20Wednesday>

2- <https://oec.world/en/profile/country/are>

3- <https://www.al-monitor.com/originals/2022/05/uae-turkey-reconciliation-continues-trade-agreement>

4- <https://www.moec.gov.ae/en/-/two-major-agreements-announced-at-uae-turkey-business-forum-promise-to-boost-cooperation-in-critical-sectors>

می‌شود و ۴۰۰ شرکت اماراتی در ترکیه در حال فعالیت هستند.^۱ از سوی دیگر، امارات عربی متحده، مهمترین شریک تجاری ترکیه در خلیج فارس محسوب می‌شود.

موافقت‌نامه جدید با امارات فراتر از موافقت‌نامه‌های سنتی تجاری است که تنها طیف محدودی از کالاها را دربرمی‌گیرد. این موافقت‌نامه در ردیف نسل جدید موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد است که حوزه خدمات و نیز سرمایه‌گذاری را نیز شامل می‌شود و ترکیه امیدوار است با توجه به ارتقاء جایگاه امارات متحده عربی در تجارت جهانی و نیز امکانات و سرمایه‌های مالی آن، با موافقت‌نامه جدید بتواند از یک همکاری دوجانبه سودمند بهره‌بردار. سرعت تأثیر این موافقت‌نامه خود گویای موفقیت آن است، به گونه‌ای که ترکیه در سال‌های پس از ۲۰۲۱ به سریعترین رشد در میان ۱۰ شریک اول تجاری امارات متحده عربی دست پیدا کرده است. همچنین، موازنه سرمایه‌گذاری میان دو کشور به رقم ۲۰ میلیارد دلار رسید.^۲

در ادامه همین همکاری‌ها، رئیس جمهور ترکیه، رجب طیب اردوغان در ۲۰۲۳ از امارات متحده عربی بازدید کرد که منجر به برخی توافق‌نامه‌های مهم، از جمله تأسیس یک کمیته تجارت و اقتصاد شد که وظیفه اصلی آن پیشبرد همکاری در پروژه‌های انرژی و منابع طبیعی است. همچنین، مجموعه‌ای از قراردادهای سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مختلف تجارت و خدمات ترکیه از سوی امارات متحده عربی امضا شد که ارزش آنها ۵۰ میلیارد دلار ارزیابی شده است. اردوغان که در این سفر با شیخ محمد بن زاید دیدار کرده و مدعی شد که این موافقت‌نامه‌های جدید سطح روابط دو کشور را به «همکاری استراتژیک» ارتقاء خواهد داد.^۳

موافقت‌نامه جامع همکاری‌های اقتصادی امارات و اندونزی

امارات متحده عربی در ژوئیه ۲۰۲۲ موافقت‌نامه جامع شراکت اقتصادی (CEPA) با اندونزی امضا کرد و این موافقت‌نامه از سپتامبر ۲۰۲۳ اجرایی شده است. این موافقت‌نامه با هدف ایجاد دسترسی بهتر به تجار و شرکت‌های خدماتی دو کشور و گسترش سرمایه‌گذاری و تجارت دوجانبه در کنار حفظ حقوق مالکیت معنوی و تدوین فرایندهای تجاری بر مبنای استانداردهای بین‌المللی صورت گرفت و مانند دیگر موافقت‌نامه‌های مشابهی که در اینجا از آنها بحث شده است، تشکیل یک کمیسیون مشترک را نیز برای ارزیابی و بازنگری در مفاد موافقت‌نامه پیش‌بینی کرده است.^۴

بر مبنای موافقت‌نامه جامع مشارکت اقتصادی، پیش‌بینی شده است تا تجارت دوجانبه میان امارات و

1- <https://www.france24.com/en/live-news/20220215-erdogan-calls-on-uae-businesses-to-invest-in-turkey>

2- <https://www.moec.gov.ae/en/-/two-major-agreements-announced-at-uae-turkey-business-forum-promise-to-boost-cooperation-in-critical-sectors>

3- <https://www.ft.com/content/63c1282c-ccc1-43d6-b4bf-240b11255676>

4- https://www.moec.gov.ae/en/cepa_indonesia

اندونزی گسترش پیدا کند و ارزش سالیانه آن از حدود ۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱ ظرف پنج سال به ۱۰ میلیارد دلار برسد. این امر با کاهش موانع تعرفه‌ای در طیف گسترده‌ای از کالاها صورت می‌پذیرد که موجب خلق فرصت‌های جدید برای شرکت‌ها و تجار در هر دو کشور شده است. به گفته مقامات اماراتی، این موافقت‌نامه دسترسی بهتر به بازارها، جریان بهتر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و فرصت‌های جدید در بخش‌های کلیدی از جمله انرژی، فناوری‌های پیشرفته، بهداشت، تجارت الکترونیک و محافظت از محیط زیست را تضمین کرده و نقش مهمی در هدف‌گذاری امارات برای رسیدن به حجم اقتصاد ۳ تریلیون درهمی تا سال ۲۰۳۰ ایفا خواهد کرد.^۱

این موافقت‌نامه شمول بیشتری از موافقت‌نامه‌های پیشین دارد و در حالی بیش از ۸۰ درصد از ردیف کالاهای صادراتی امارات به اندونزی از تعرفه‌های گمرکی معاف شده‌اند که نزدیک به ۱۰۰ درصد صادرات متقابل اندونزی به امارات معاف از تعرفه‌های گمرکی در نظر گرفته شده‌اند. همچنین، در قالب این موافقت‌نامه، طرفین متعهد به افزایش صادرات خدمات اندونزی به امارات به میزان ۶ درصد شده‌اند و متعهد شده‌اند تا گواهی‌نامه‌های «حلال» یکدیگر برای محصولات گوناگون را به رسمیت بشناسند.^۲ علاوه بر موارد یاد شده، امارات متحده به سرعت در حال گسترش شبکه موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد خود در قالب معاهدات جامع همکاری‌های اقتصادی (CEPAS) است و در حال مذاکره با چندین کشور، از جمله مالزی و تایلند است. پیش‌بینی شده ابوظبی تا ماه ژوئن ۲۰۲۴ با مالزی و تا میانه‌های ۲۰۲۴ نیز با تایلند به طور رسمی به توافق برسند.

ب) ارزیابی سیاست تجاری امارات متحده عربی

یکی از مهمترین معیارهای سنجش سیاست تجاری کشورها در حوزه‌های مختلف و شناخت دلالت‌های آنها مرور ارزیابی‌های سازمان‌های بین‌المللی، به ویژه سازمان تجارت جهانی از نتایج این سیاست‌ها در طول بازه‌های زمانی مشخص است. در مورد امارات، طی ارزیابی‌های سازمان تجارت جهانی در بازه زمانی ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲ اقتصاد امارات به ویژه در حوزه تجارت دارای ویژگی‌های زیر بوده است.^۳

بین ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ تولید ناخالص داخلی بین ۱.۲ تا ۳.۴ درصد در نوسان بوده است که این رشد عمدتاً توسط صادرات غیرنفتی بوده است. با این حال، در ۲۰۲۰ اقتصاد امارات به دلیل تأثیرهای بحران کرونا ۶.۱ درصد کوچک شد و صادرات نفت و گاز نیز ۳۶ درصد به دلیل کاهش تقاضای جهانی کاهش پیدا کرد. با این حال، تورم در سال ۲۰۲۱ منفی ۲.۱ درصد بوده است.

1- <https://www.mofa.gov.ae/en/missions/jakarta/media-hub/embassy-news/cepa>

2- <https://research.hktdc.com/en/article/MTQ5MDY0NDE0Nw>

3- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

موازنه سالیانه بین درآمدها و هزینه‌های دولت در بازه ۲۰۱۸ تا ۲۰۱۹ مازاد مثبت بود، ولی در ۲۰۲۰ به کسری ۲.۵ درصدی رسید. در ۲۰۲۱ نیز برای نخستین بار از سال ۲۰۱۵ پیش بینی کسری بودجه در ارزیابی دولتی آمده است. بانک مرکزی پیش بینی کرده در ۲۰۲۲ اقتصاد به طور کامل از پیامدهای کرونا رها شده و بازیابی شود.

در حوزه سیاست‌های پولی، تعیین نرخ درهم امارات از سال ۱۹۹۷ وابسته به دلار بوده است. اولویت اصلی دولت در این حوزه اعطای اختیارات به بانک مرکزی برای حفظ ثبات واحد پول ملی بوده است.

در بازه زمانی مورد مطالعه تزار تجاری همواره مثبت بوده است. به طور سنتی در تجارت امارات صادرات غیرنفتی بیشتر از صادرات نفتی بوده است و مهمترین صادرات عبارت از سنگ‌های قیمتی، فلزات و مروارید بوده‌اند که پس از آنها ماشین آلات و تجهیزات الکترونیکی قرار می‌گیرند. با توجه به اهمیت تجارت فلزات قیمتی، دولت مقررات ویژه‌ای برای تجارت طلا در امارات تدارک دیده است.

امارات متحده عربی در سال ۲۰۲۰ استراتژی توسعه بلند مدت خود را موسوم به UAE Continental ۲۰۱۷ و نیز National Agenda را در ۲۰۲۱ منتشر کرد. در قلب هر دو استراتژی، گذار به یک اقتصاد دانش محور قرار دارد که مبتنی بر افزایش تولید، افزایش رقابت پذیری شرکت‌های داخلی و سرمایه‌گذاری در بخش فناوری‌های سطح بالا (های‌تک) قرار گرفته است. بهبود سطح قانون‌پذیری، در پیش گرفتن اصلاحات قانونی گسترده معطوف به مدرن سازی محیط اقتصادی و رفع محدودیت‌های مالکیت برای سرمایه‌های خارجی در بخش‌های مختلف نیز از دیگر بخش‌های این اسناد استراتژیک توسعه اقتصادی هستند. حاصل این رویکردها بهبود وضعیت امارات در بسیاری از شاخص‌های بین‌المللی از جمله سهولت کسب و کار^۱ ثبات و صلاحیت مالی^۲، و جذب سرمایه‌گذاری خارجی بوده است. قانونی که از سال ۲۰۱۸ موسوم به Arbitration Law وضع شده اعتماد به سیستم قضایی را افزایش داده است و امید به رفع سریع مناقشات تجاری بین‌المللی در این کشور را تسهیل کرده است.^۳

فرمول بندی سیاست تجاری در سطح فدرال بر عهده وزارت اقتصاد و بر مبنای استراتژی اقتصادی بلند مدت کشور است. رویکرد کلان این وزارت خانه عبارت است: از متنوع سازی اقتصاد بر مبنای نوآوری و تمرکز بر بخش‌های دانش محور و نیز فراهم کردن محیط مساعد برای تجارت و سرمایه‌گذاری و افزایش رقابت‌پذیری اقتصاد امارات در سطح بین‌المللی و در بازار آزاد به منظور گسترش تجارت بین‌المللی.

1- ease of doing business

2- financial competence and stability

3- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

امارات به سیستم تجارت چند جانبه مبتنی بر قواعد پایبند است و در مذاکرات سازمان تجارت جهانی و بیانیه ابتکار مشترک در مورد تسهیل تجارت الکترونیک و سرمایه گذاری^۱ حضور فعال دارد. این کشور همچنین از سال ۲۰۱۶ عضو پروتکل‌های مربوط به توافقنامه تسهیل تجارت^۲ بوده و از سال ۲۰۱۷ نیز پروتکل‌های مربوط به توافق نامه Amending TRIPS را پذیرفته است. ابوظبی همچنین عضو توافق نامه فناوری اطلاعات^۳ نیز هست.

همانگونه که در بخش قبلی اشاره شد، امارات متحده عربی عضو شورای همکاری خلیج و منطقه آزاد تجاری پان-عربی نیز هست. کشورهای شورای همکاری خلیج فارس با سنگاپور و نیز با اتحادیه تجارت آزاد اروپایی^۴ قرارداد تجارت آزاد دارند. همچنین امارات متحده عربی از سال ۲۰۲۱ در حال مذاکره با هشت کشور برای انعقاد موافقت نامه‌های تجاری است (از جمله کره جنوبی، بریتانیا و ترکیه) که از این میان توافق با هند و اسرائیل در سال جاری صورت گرفته است.

طی بازه زمانی مورد مطالعه، عملکرد امارات متحده عربی در حوزه سرمایه‌گذاری نیز چشمگیر بوده است. بخش مهمی از اقتصاد امارات در گرو جذب سرمایه‌گذاران خارجی است و از سال‌های گذشته ترتیبات مهمی برای این مسئله در نظر گرفته شده است. مناطق آزاد تجاری که مالکیت ۱۰۰ درصد خارجی در آنها به رسمیت شناخته شده است از جمله این ترتیبات به شمار می‌رود. همچنین، این کشور تغییراتی در نظام حقوقی این کشور ایجاد کرده است و از جمله، قانون شرکتهای تجاری^۵ را بازنگری اساسی کرده است. در نتیجه این بازنگری در قوانین، شرکتها و سرمایه‌گذاران خارجی در حال حاضر می‌توانند به استثنای برخی حوزه‌ها که حائز تأثیرات استراتژیک شناخته شده‌اند، در دیگر حوزه‌ها با ۱۰۰ درصد مالکیت به فعالیت اقتصادی در این کشور بپردازند. همچنین، در نظام حقوقی جدید امارات شرط همکاری با یک کارگزار محلی که مالکیت ۱۰۰ درصد اماراتی دارد، برای شرکتهای خارجی حذف شده است. هدف کلی این برنامه‌ها جذب سرمایه‌گذاری خارجی از کشورهای هدف در حوزه‌های مرتبط با نوآوری، رهبری و صنایع پیشرفته و همزمان، صدور سرمایه‌اماراتی به خارج از کشور به منظور تقویت حضور بین‌المللی شرکتهای پیشروی اماراتی و ایجاد فرصت‌های جدید در بخش‌های هدف به منظور ایجاد و حفظ بازار بین‌المللی برای سرمایه‌گذاران اماراتی و حمایت از منافع آنها در خارج از کشور است.^۶

1- Joint Statement Initiative on e-commerce and investment facilitation

2- Agreement on Trade Facilitation

3- Information Technology Agreement

4- European Free Trade Association

5- Commercial Companies Law CCL

6- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

یکی دیگر از بخش‌های مهم در ارزیابی سیاست تجاری امارات، تحولات اخیر در حوزه گمرکی است. در امارات، نهاد گمرکی فدرال^۱ سیاست‌های کلی گمرکی و اعمال آنها را در زیر کنترل دارد و رویه‌های این بخش طی سال‌های اخیر کمابیش یکسان بوده است. البته ادارات گمرکی هر امارت می‌توانند به صورت مستقل قواعدی را وضع کنند، مادامی که با قواعد مشترک گمرکی GCC در تعارض نباشد. به این ترتیب، عموماً تعرفه‌ها و رویه‌هایی که اعمال می‌شود همان قواعد مشترک میان کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس^۲ است. از ۲۰۲۰ نهاد گمرکی فدرال یک پروژه^۳ دروازه گمرکی امارات متحده عربی^۴ ایجاد کرده است که دولت فدرال قصد دارد آن را تبدیل به یک پنجره گمرکی واحد ملی برای تجارت کالا بکند و این شامل قواعد مبدأ کالاها^۴، طبقه‌بندی تعرفه‌ها و ارزش‌گذاری کالاها است که سازگار با راهنمای متحد شورای همکاری خلیج فارس^۵ خواهد بود.

در حوزه تعرفه‌ها، امارات از یک نظام تعرفه چند لایه ولی به نسبت ساده بهره می‌برد. این کشور همانگونه که اشاره شد بخشی از نظام کلی تجارت شورای همکاری خلیج فارس است و تعرفه اصلی اعمالی از سوی این کشور عبارت است از تعرفه عمومی خارجی^۶ که بر اساس آن، ۸۷.۶ درصد خطوط تعرفه ای شامل ۵ درصد تعرفه واردات شده و ۱۱.۲ درصد باقی مانده دیوتی فری محسوب می‌شوند. در سال ۲۰۲۱ میانگین تعرفه‌های اعمال شده ۵ درصد بوده که در این میان، تعرفه کالاهای غیرکشاورزی کمتر از کالاهای کشاورزی بوده است. تعرفه‌های غیردرصدی^۷ تنها شامل ۰.۷ درصد از کالاها شده است و هیچ سهمیه‌بندی تعرفه‌ای^۸ نیز اعمال نشده است. در مورد سهولت تجارت نیز نکته قابل ذکر از تغییرات سال‌های اخیر این است که از ابتدای ۲۰۲۰ واردکنندگان ملزم به ثبت گواهی مبدأ برای واردات نیستند و هر محموله‌ای می‌تواند به صورت خوداظهاری ترخیص شود، مگر اینکه واردکننده قصد داشته باشد از تعرفه‌های ترجیحی استفاده کنند. با این وجود، ۲۲ ردیف کالایی با عنوان کالاهای خاص مشمول تعرفه‌های ویژه می‌شوند که از میزان رایج تعرفه فاصله زیادی می‌گیرد. از این مجموعه، ۱۴ ردیف مربوط به کالاهایی است که شامل الکل هستند و تعرفه ۵۰ درصدی دارند و ۸ ردیف باقی مانده نیز کالاهای الکترونیکی استعمال دخانیات هستند که تعرفه ۱۰۰ درصدی شامل آنها می‌شود. قرار است به زودی کل شورای همکاری قواعد عمومی برای کالاهای ممنوعه وضع کنند، ولی در حال حاضر قوانین ملی

1- Federal Custom Authority

2- GCC Common Customs Law

3- UAE Customs Gateway Project

4- rules of origins

5- GCC Unified Guide on Advance Rulings

6- Common External Tariff

7- non-ad valorem

8- tariff quota

هنوز معتبر هستند و واردات ۰.۴ درصد کالاها به امارات ممنوع است و ۰.۹ درصد نیز به عنوان کالاهای خاص تعیین شده‌اند.^۱

به دنبال توافق نامه میان کشورهای عضو شورای همکاری از سال ۲۰۱۶ مالیات ارزش افزوده ۵ درصدی و مالیات مضاعف بر کالاهای مضر نیز اعمال می شود که در سال ۲۰۱۹ توسعه پیدا کرد. این تعرفه‌ها در راستای توافق نامه عمومی تعرفه‌های دولت‌های شورای همکاری هستند.

در حوزه قواعد حمایتی تجارت، امارات قواعد محلی خود را سازگار با قانون عمومی شورای همکاری خلیج فارس در مورد ابزارهای ضد دامپینگ و جبران سازی، و ابزارهای حفاظتی کرده است و همزمان ساز و کارهای ملی را تعریف نموده که می‌تواند مستقل از آن ساز و کارهای شورای همکاری نیز اعمال شود. بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ در سطح شورای همکاری چهار قاعده ضد دامپینگ و ۲ ساز و کار حفاظتی در این حوزه تعریف شد و سه مورد نیز بازرسی صورت گرفته که بدون حکم قطعی مختومه شده است.

فراتر از همه این مسائل و تسهیل رویه‌ها، دولت امارات متحده عربی فعالیت‌های زیادی برای جذاب‌تر کردن بازار امارات متحده عربی ارائه کرده است. در سطح امارت‌ها آژانس‌هایی وجود دارد که خدماتی را به تاجران صادرکننده ارائه می‌کنند. این خدمات شامل همکاری در فاینانس برای برخی بازارهای خاص، ارائه اطلاعات در مورد بازارهای خارجی و مهارت‌های عمومی مدیریت صادرات و موارد عملیاتی مشابه می‌شود. امارات متحده عربی همچنین در سال ۲۰۱۷ یک آژانس فدرال صادرات تأسیس کرد که به تاجران خدماتی از قبیل بیمه اعتبارات تجاری، تأیید اعتبارنامه و سایر تضمین‌ها و بیمه‌های لازم برای صادرات ارائه می‌دهد. از سال ۲۰۱۹ نیز دفتر صادرات ابوظبی (ADEX) تسهیلات اعتباری مشخصی به شرکت‌ها ارائه می‌کند. اطلاعات دقیقی از میزان حمایت مالی و اعتباری این آژانس‌ها در دست نیست.

اماراتی‌ها در مارس ۲۰۲۱ برنامه‌ای را اجرایی نمودند که موسوم است به عملیات ۳۰۰ میلیاردی^۲. این برنامه در واقع یک استراتژی ده ساله معطوف به افزایش سهم بخش صنعتی در تولید ناخالص داخلی از ۱۳۳ میلیارد درهم در ۲۰۲۱ به ۳۰۰ میلیارد درهم در سال ۲۰۳۱ است. عملیات ۳۰۰ میلیاردی برای این هدف به خلق محیط جذاب کسب و کار، حمایت از صنایع ملی رشد داخل، دریافت تکنولوژی و شبیه سازی نوآوری‌ها و بهبود شهرت امارات متحده به عنوان یک مقصد سرمایه گذاری پرداخته است. همانگونه که اشاره شد، حذف محدودیت‌های مالکیت خارجی یکی از راهکارهای دولت بوده است که به خوبی با این استراتژی نیز سازگار است. یک فاکتور مهم دیگر در این حوزه، مناطق آزاد تجاری امارات است. این

1- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

2- Operation 300bn

مناطق نقش مهمی در توسعه اقتصادی و متنوع سازی تجارت این کشور ایفا می کنند؛ به گونه ای که در ۲۰۲۰، سهم مناطق آزاد از صادرات غیرنفتی امارات رقم بالای ۶۳.۸ درصد بود و ۳۶ درصد از کل واردات کشور نیز از این مناطق صورت گرفت.^۱

با این حال، اقتصاد امارات کماکان مشکلاتی برای توسعه تجارت آزاد و جذب سرمایه خارجی دارد. بنگاه‌های دولتی (SOEs) و مجموعه‌های مرتبط با حکومت (GRES) کماکان نقش مهمی در اقتصاد امارات متحده عربی ایفا می کنند، از جمله در سیاست‌گذاری و تعیین خط مشی‌های مقام‌های دولتی. این مجموعه‌ها عمدتاً به طور کامل یا مشارکتی متعلق به صندوق‌های ثروتمند حاکمیتی در سطح امارت یا فدرال هستند و برخی در رقابت با یکدیگر نیز هستند. در طول بازه بررسی، دولت کماکان اصطلاحات را در این حوزه نیز پیگیری کرده است و با تقویت اداره، استقلال مالی و تغییر ساختار مالکیتی به دنبال اصلاح این وضعیت بوده است. در هر حال، در سال ۲۰۲۰ درآمد دولت از GRE ها معادل ۸.۸ درصد تولید ناخالص داخلی بود.

همچنین، در طول بازه مورد ارزیابی، امارات متحده عربی تغییرات پرشماری را در حوزه حقوق مالکیت معنوی و حمایت از نوآوری انجام داده است. در سال ۲۰۲۱ یک قانون جدید برای پتنت‌ها و یک قانون برای تریدمارک‌ها تصویب شد. همچنین، امارات متحده عربی به پروتوکل مادرید راجع به ثبت تریدمارک پیوست. قانون جدیدی هم تصویب شد که به موجب آن مجازات فریبکاری تجاری افزایش پیدا کرد. علاوه بر همه اینها، امارات متحده عربی از قانون یکپارچه کشورهای شورای خلیج فارس در زمینه قانون پتنت و تریدمارک پیروی می کند. دولت همچنین قصد دارد به اتحادیه بین المللی حمایت از گونه‌های جدید گیاهی پیوندد.^۲

بخش کشاورزی، جنگل داری و ماهیگیری نیز سهم خود را از تولید ناخالص داخلی در بازه زمانی مورد بررسی افزایش داده است، اما همچنان بسیار محدود است و کمتر از یک درصد از GDP را به خود اختصاص داده است. در حوزه کشاورزی، بیشتری سهم از آن میوه‌جات با ۶۱ درصد است و بعد از آن سبزیجات با ۲۲ درصد و محصولات زراعی با ۱۷ درصد قرار دارند. بخش محدود کشاورزی و ماهیگیری در امارات متحده عربی به این معنی است که این کشور عمده محصولات مورد نیاز خود در این حوزه را از خارج وارد می کند. تعرفه واردات ۶.۷ درصدی بر واردات محصولات کشاورزی (به جز ماهیگیری) نیز از متوسط ۵ درصدی تعرفه وارداتی این کشور بیشتر است. بین ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱، دولت ابتکارهایی را برای دستیابی به تولید بیشتر در حوزه کشاورزی، تقویت امنیت غذایی و بازسازی صنعت ماهیگیری اختصاص داده است.^۳

1- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

2- International Union for the Protection of New Varieties of Plants

3- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

استراتژی انرژی امارات متحده عربی ۲۰۵۰ که از سال ۲۰۱۷ معرفی شد نخستین برنامه منسجم و یکپارچه امارات در این حوزه برای متنوع سازی منابع انرژی و سازگاری با تغییرات آب و هوایی با کاهش گازهای گلخانه‌ای به شمار می‌رود. بر این اساس، کشور قصد دارد تا سال ۲۰۳۰ آلاینده‌های گازهای گلخانه‌ای خود را ۲۳.۵ درصد نسبت به سناریوی تداوم وضع موجود کاهش دهد. در ۲۰۲۱ نیز کشور اعلام کرد قصد دارد تا سال ۲۰۵۰ به هدف آلاینده‌های گلخانه‌ای GHG صفر برسد. در این راستا، یک طرح جامع برای حمایت از صنایعی که کربن کمتری تولید می‌کنند تصویب شده است.

سیاست‌های نفتی امارات طی سال‌های اخیر و به ویژه از ۲۰۱۶ تغییرات اساسی کرده است. این کشور در پاسخ به تغییرات جدی بازار نفت اصلاحاتی از جمله افزایش ظرفیت تولید، پیشینه سازی عمر مخازن و فراهم ساختن زیرساخت‌های داخلی برای ظرفیت تبدیل محصولات را در دستور کار قرار داده است. در ۲۰۱۸ شرکت ملی نفت ابوظبی که بخش اعظم تولید نفت در امارات را بر عهده دارد اعلام کرد برنامه دارد تا سال ۲۰۲۰ به ظرفیت تولید ۴ میلیون بشکه در روز و تا ۲۰۳۰ به ظرفیت تولید ۵ میلیون بشکه در روز برسد. این شرکت همچنین سرمایه‌گذاری‌هایی در ظرفیت‌های پالایش در خارج از کشور انجام داده است. سیاست افزایش تولید یک هدف مهم دیگر برای بخش گازی امارات نیز بوده است. استراتژی جامع گازی که از سال ۲۰۱۸ آغاز شد قصد دارد تا سال ۲۰۲۵ به خودکفایی برسد و تا ۲۰۴۰ به شکل پایداری به بازار صادرات گاز مایع نیز وارد شود.

نفت و گاز عمدتاً در سطح امارت مدیریت میشوند و حقوق اکتشاف و استخراج از طریق قراردادهای واگذاری صورت می‌گیرد. در عمده امارت‌ها و مشخصاً در ابوظبی، این واگذاری‌ها به شرکت‌های دولتی یا زیر کنترل دولت انجام می‌شود و مالکیت خارجی در آنها معمولاً بسیار محدود است.

از سال ۲۰۱۷ یک قانون فدرال تصویب شده تا تجارت محصولات نفتی را در امارات سازمان بدهد. هدف اصلی این قانون جلوگیری از تجارت نامشروع سوخت و به ویژه قاچاق کشورهای همسایه است. بر خلاف برق و آب، تعرفه‌های سوخت در سطح فدرال تعیین می‌شوند که این امر نشانگر حساسیت این موضوع برای دولت است. از ۲۰۱۵ این قیمت گذاری تابعی از قیمت جهانی نفت در نظر گرفته شده است که هر ماه توسط کمیته قیمت گذاری کنترل می‌شود.

در حالی که تولید نفت در امارات متحده عربی تقریباً صد در صد از طریق گاز طبیعی صورت می‌گیرد، دولت در آستانه متنوع سازی سبد انرژی تولیدی برق است. انتقال و توزیع برق نیز تقریباً به طور کامل در اختیار شرکت‌های دولتی است. این شرکت‌ها تنها خریدار تولیدکننده‌های الکتریسیته و مسئول توزیع و انتقال آن هستند. برنامه ملی مدیریت تقاضای آب و انرژی که در سال ۲۰۲۱ توسط دولت فدرال تصویب

شد قصد دارد تا سال ۲۰۵۰ به میزان ۴۰ درصد کاهش در تقاضای انرژی در سه بخش پرمصرف انرژی یعنی حمل و نقل، صنعت و ساخت و ساز برسد. همچنین، تلاش می‌شود تا میزان تقاضا برای آب در همین بازه زمانی ۵۰ درصد کاهش یابد. بخش مهمی از این هدف گذاری‌ها با سرمایه گذاری بر انرژی‌های تجدید پذیر صورت می‌گیرد که تقریباً تمام آن مبتنی بر انرژی‌های خورشیدی است.

طی دوران بررسی، در حوزه مالی بانکداری مهمترین بخش است که شامل یک بخش فاینانس اسلامی هم می‌شود. بخش چشمگیری از مالیکت سه بانک بزرگ کشور در اختیار دولت است و بانک‌های اماراتی تقریباً دسترسی جهانشمول به سیستم بانکی بین المللی دارند. اصلاحاتی در سال ۲۰۱۷ صورت گرفت که در رأس آنها قانون باسل ۳^۱ و قانون جدید بانک مرکزی این کشور قرار دارد. قواعد این حوزه به جای آنکه بر مبنای نهاد مالی تعریف شود، بر مبنای فعالیت مالی تعریف شده است. فعالیت‌های بانک مرکزی در اقتصاد این کشور بسیار مؤثر است و علاوه بر انتشار استانداردهایی برای مدیریت ریسک و قواعد و معیارهای لازم در این حوزه، قواعدی برای حمایت از حقوق مصرف کننده تعریف کرده است. بانک‌های خارجی مالیات بیست درصدی بر درآمد می‌پردازند در حالی که مناطق آزاد دومی و ابوظبی قواعد خاص خود را در این حوزه دارند. همچنین، از زمان قانون جدید بانک مرکزی، فعالیت‌های بیمه ای نیز زیر نظر همین نهاد قرار گرفته و نهاد بیمه در بانک مرکزی امارات ادغام شده است.

همه گیری کووید در امارات نیز مانند دیگر کشورهای تأثیرات اقتصادی منفی بر جای گذاشت و بیشترین بخشی که در امارات از این مسئله ضربه خورد، بخش ساخت و ساز بوده است. با این حال، دلایل این مسئله تنها محدود به همه‌گیری کووید نبود و روند طولانی مدت کاهش ارزش املاک و مستقالات از اوایل ۲۰۲۱ به ثبات رسیده است. دولت دومی یک طرح جامع برای مگا پروژه‌هایی که با مشکل مواجه بودند ارائه کرده است. هرچند مجوز ساخت و ساز در سطح امارت به شرکت‌ها داده می‌شود، با این حال طی دوران ارزیابی، هم شرکت‌های دولتی و هم شرکت‌های خصوصی رشد چشمگیری در این حوزه داشتند.

بخش مخابراتی و ارتباطی در سلطه دو اپراتور متعلق به دولت است و برای توسعه اقتصادی و تحول ملی دیجیتالی بسیار حیاتی شمرده می‌شود. هرچند طی دوران بررسی میزان کاربران کاهش پیدا کرده است، با این حال دسترسی به خدمات در این حوزه بسیار رقابتی و سرعت شبکه‌های اینترنت بسیار بالا است. امارات از نخستین کشورهایی است که خدمات 5G را در سطح تجاری عرضه کرده است. تجارت الکترونیکی در طول دوره بررسی رشد مناسبی داشته است و در سال ۲۰۲۰ قانون حمایت از مصرف‌کنندگان به حوزه تجارت الکترونیکی و حمایت از داده‌های شخصی نیز توسعه پیدا کرد.

در بازه زمانی ۲۰۱۶-۲۰۲۱، یکی دیگر از بخش‌های مهم برای توسعه در امارات متحده عربی حمل و نقل بوده است که در قلب استراتژی دولت برای تبدیل کردن امارات متحده عربی به کانون تجارت قرار دارد. در سال ۲۰۲۰، اداره فدرال حمل و نقل در وزارت انرژی و زیرساخت ادغام شد و به عنوان متولی حمل و نقل دریایی و خشکی قرار گرفت. در سطح فدرال، همچنین اداره عمومی هوانوردی غیرنظامی مسئول مدیریت کلیه فعالیت‌های مربوط به هوانوردی غیرنظامی است. با این حال، برخی قواعد و اداره امور در این بخش نیز در سطح امارت‌ها اعمال می‌شود. در ۲۰۱۹، فرودگاه بین‌المللی دویی چهارمین فرودگاه شلوغ جهان بر حسب تعداد کل مسافران شد. خطوط هوایی امارات و اتحاد به همراه چهار شرکت کوچک‌تر در این کشور فعال هستند. به لحاظ حمل و نقل دریایی نیز امارات متحده عربی یکی از کانون‌های اصلی منطقه است و بندر جبل علی تنها بندر خاورمیانه و شمال آفریقا است که تاکنون جزء ۳۰ بندر نخست شلوغ جهان قرار گرفته است. همچنین، شبکه ملی راه آهن نیز در دست احداث است و پیش‌بینی می‌شود پس از تکمیل ظرفیت جابه‌جایی بیش از ۵۰ میلیون تن کالا در سال را داشته باشد.

یکی دیگر از اهداف دولت، تبدیل شدن به کانون توریسم درمانی در منطقه است. بین ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ تعداد توریست‌های درمانی از ۳۰۰ هزار به حدود ۳۵۰ هزار رسید. اغلب خدمات درمانی در این کشور خصوصی هستند و بسیاری از آنها نیز زیرمجموعه شرکت‌های بین‌المللی به شمار می‌روند. این شرکت‌ها عموماً با شرکت‌های دولتی کار می‌کنند که اداره کننده بزرگترین بیمارستان‌های دولتی هستند.^۱

ج) سیاست تجاری امارات متحده عربی و ایران

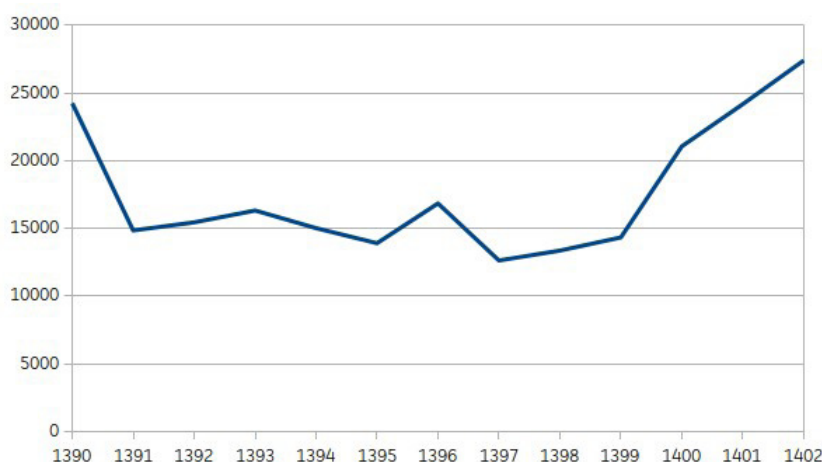
مقایسه حجم مبادلات تجاری ایران و امارات در ۱۰ سال گذشته از یک سو و ضرورت‌های سیاستی تداوم رشد اقتصادی امارات از سوی دیگر می‌تواند در گمانه‌زنی در خصوص چشم‌انداز روابط اقتصادی دو کشور راهگشا باشد. هر چند امارات همواره یکی از دو شریک نخست تجاری ایران بوده، رویکرد سیاسی آن به ایران سبب تفاوت رویکرد اقتصادی امارات نسبت ایران در مقاطع مختلف بوده است.

تجارت ایران-امارات از ۲/۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۱ به بیش از ۲۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ افزایش یافت. در سال ۲۰۱۲ با اعمال تحریم‌های بین‌المللی بر ایران حجم مبادلات تجاری دو کشور به شدت و به شکلی سریع کاهش یافت؛ به طوری که میانگین این رقم در سال‌های ۲۰۱۲-۱۵ به حدود ۱۵ میلیارد دلار رسید.

در سال ۲۰۱۵ با برداشته شدن تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران در پی توافق هسته‌ای ایران و ۱+۵، هر

چند روابط تجاری ایران با تقریباً تمامی شرکای خود با افزایش قابل ملاحظه‌ای همراه بود، در خصوص امارات روند کاهشی ادامه یافت؛ به گونه‌ای میانگین حجم تبادلات دو کشور در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸ (خروج آمریکا از برجام و اعمال مجدد تحریم‌ها) برابر با ۱۴,۴ میلیارد دلار بوده است.^۱ این روند در نمودار زیر آشکار است.

نمودار ۱- روند تجارت ایران و امارات ۱۴۰۲-۱۳۹۰

جدول زیر نیز وزن و ارزش مبادلات تجاری دوجانبه را طی همین بازه زمانی به تفکیک واردات و صادرات مشخص کرده است:

صادرات			واردات			سال
رتبه	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	رتبه	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	
۳	۴۵۰۹	۴۹۶۶	۱	۱۹۷۲۲	۱۴۰۵۵	۱۳۹۰
۳	۴۲۱۰	۴۳۰۷	۱	۱۰۶۲۵	۶۵۲۶	۱۳۹۱
۳	۳۶۴۹	۵۸۴۵	۱	۱۱۷۸۴	۷۹۴۷	۱۳۹۲
۳	۴۰۶۳	۶۱۲۳	۲	۱۲۲۴۳	۸۲۴۳	۱۳۹۳
۲	۷۲۳۷	۱۳۵۶۸	۲	۷۷۶۵	۶۱۶۶	۱۳۹۴
۲	۷۴۸۱	۱۸۹۷۶	۲	۶۴۰۷	۴۴۷۰	۱۳۹۵
۲	۶۷۷۱	۱۸۲۲۰	۲	۱۰۰۵۹	۶۹۲۰	۱۳۹۶
۳	۵۹۹۸	۱۴۰۱۲	۲	۶۶۱۷	۳۸۴۲	۱۳۹۷
۴	۴۳۶۷	۱۲۰۳۷	۲	۸۹۷۸	۳۹۴۸	۱۳۹۸
۳	۴۵۶۶	۱۵۰۸۲	۲	۹۷۵۴	۵۱۳۵	۱۳۹۹
۴	۴۵۱۷	۱۰۳۴۸	۱	۱۶۵۲۸	۱۲۷۱۹	۱۴۰۰
۴	۵۷۶۶	۱۱۲۰۹	۱	۱۸۳۹۴	۱۳۱۴۶	۱۴۰۱
	۶۶۲۳	۱۳۸۱۱		۲۰۷۶۷	۱۲۶۹۰	۱۴۰۱

اصلی‌ترین دلیل عدم رشد حجم تجاری دو کشور و تداوم روند کاهشی حجم تجاری دو کشور را باید در

اختلافات سیاسی فزاینده دو کشور بر سر موضوعات منطقه‌ای و نگرانی امارات از تأثیرات برجام بر آینده این اختلافات جستجو کرد؛ موضوعی که امارات را در زمره معدود ناراضیان توافق هسته‌ای ایران و ۱+۵ قرار داد^۱. این رویکرد امارات به سیاست‌های منطقه‌ای ایران و پیامد برداشته شدن تحریم‌ها بر این سیاست‌ها سبب شد تا در سال ۲۰۱۸، امارات به شدت با اعمال مجدد تحریم‌ها علیه ایران همراهی کند.

در این مقطع، مطابق با دستورالعمل بانک مرکزی امارات، بانک‌ها و شرکت‌های مستقر در دبی موظف به مصدود کردن حساب‌های بانکی شهروندان، بانک‌ها و شرکت‌های ایرانی شدند^۲ و بسیاری از شرکت‌های بین‌المللی برای تجارت با ایران مجبور به انتقال کارگزاری‌ها و حساب‌های بانکی خود از دبی به ترکیه شدند.

در سال ۲۰۱۹ هم‌زمان با وخیم شدن وضعیت امنیتی خلیج فارس از جمله انفجار یک کشتی تجاری در دریای عمان، سیاست امارات تغییر کرد و این کشور وارد گفتگو با ایران شد؛ یک ماه بعد، گزارش‌هایی در خصوص آزادسازی ۷۰۰ میلیون دلار از دارایی‌های بلوکه شده ایران در امارات منتشر شد؛ موضوعی که سبب سفر نماینده ویژه آمریکا در امور ایران به امارات برای تشویق این کشور به تداوم همراهی با سیاست فشار حداکثری شد. با این وجود امارات از سال ۲۰۱۹ نقش مهمی در صادرات نفت ایران به چین داشته است و به واسطه این نقش، بر اساس برخی آمارها، واردات ایران از امارات تقریباً به سطح پیش از سال ۲۰۱۸ بازگشته است؛ هر چند صادرات به این کشور همچنان بسیار محدود است.^۳

بعد از آغاز به کار دولت بایدن در آمریکا و آغاز مذاکرات برای احیای برجام، امارات، همسو با سایر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس وارد مجموعه‌ای از تلاش‌های دیپلماتیک با هدف بهبود روابط با تهران شده است. در این راستا «طحنون بن زاید»، مشاور امنیت ملی امارات^۴ در ضمن سفر به تهران دیدار با دبیر شورای عالی امنیت ملی و رئیس‌جمهور ایران خواستار تشکیل کارگروه‌های تخصصی برای شناسایی امکان همکاری در حوزه‌های انرژی، حمل‌ونقل، سلامت و اقتصاد شد و تأکید کرد که این کارگروه‌ها باید راه‌های برداشتن موانع همکاری دو کشور را تعیین کنند.^۵

تلاش امارات برای بهبود روابط خود با ایران، از جمله در حوزه اقتصادی با تأیید و همراهی ایالات متحده و

۱- امارات در ۴ ژانویه ۲۰۱۶، دو روز پس از اشغال سفارت عربستان در تهران و تنها ۱۲ روز پیش از تاریخ رسمی اجرایی شدن برجام، سفیر خود را فراخواند و روابط با تهران به سطح کاردار تنزل داد.

2- UAE acts on money transfers to Iran

3- UAE Earns Big as Iran Sells Oil to China

۴- طحنون برادر محمد بن زاید، رئیس دولت امارات است که علاوه بر مشاور امنیت ملی، ریاست «هلدینگ بین‌المللی ابوظبی» را نیز بر عهده دارد. این هلدینگ، مسئول تصمیم‌گیری در خصوص سرمایه‌گذاری‌های خارجی دولت فدرال است.

۵- تأکید بر همکاری در حوزه حمل‌ونقل گمانه‌زنی‌ها در خصوص ایجاد مسیر ترانزیتی میان امارات و ترکیه از طریق ایران را تقویت می‌کند، موضوعی که ظاهراً از جمله مسائل مورد گفتگو در دیدار مقام‌های ارشد ترکیه و امارات و بوده است.

سایر کشورهای عرب خلیج فارس همراه بوده است؛ از جمله در نوامبر ۲۰۲۲، کارگروه مشترک ایالات متحده و شورای همکاری خلیج فارس در بیانیه‌ای رسمی بر ایجاد «پیوندهای اقتصادی عمیق‌تر با ایران، پس از برداشته شدن تحریم‌های ایالات متحده» تأکید کردند.^۱

بعد از آغاز به کار دولت سیزدهم، مسیر آشتی و بهبود روابط دوجانبه ایران و امارات با سرعت بیشتری ادامه یافت؛ از جمله در جریان سفر وزیر امور خارجه ایران به ابوظبی، وی ضمن ابلاغ رسمی دعوت رئیس‌جمهور از محمد بن زاید برای سفر به ایران مذاکراتی را در خصوص هماهنگی، برنامه‌ریزی و اقدام مشترک برای ارتقای همکاری‌های دوجانبه به ویژه در زمینه تجاری و اقتصادی با سران امارات انجام داد. در نتیجه مذاکرات نسبتاً منظم میان دو کشور، نهایتاً در اردیبهشت ۱۴۰۳، کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی دو کشور پس از ۱۰ سال برگزار شد که طی آن وزارت راه و شهرسازی ایران به عنوان مسئول این کمیسیون مذاکرات درباره توسعه مناسبات دو کشور در حوزه کریدورهای ترانزیتی بین‌المللی به‌ویژه کریدور شمال- جنوب به‌منظور گسترش ترانزیت کالاهای اماراتی به سمت کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و روسیه و نیز اروپا از قلمرو جمهوری اسلامی ایران در دستور کار طرفین قرار داده است. همچنین تسریع در انجام مذاکرات و نهایی کردن اسناد همکاری مبادله شده در حوزه‌های مختلف اقتصادی بین دو کشور، ایجاد کمیته اقتصادی و بازرگانی با مسؤولیت وزارت صنعت، معدن و تجارت ایران و وزارت تجارت خارجی امارات، ایجاد و تعیین تیم مشترک کاری در زمینه همکاری‌های صنعتی و گازی و تشکیل کارگروه مشترک بانکی تحت نظارت بانک‌های مرکزی دو کشور و تشویق بانک‌های تجاری به برقراری و گسترش روابط کارگزاری بانکی بین دو کشور مورد توافق دو کشور قرار گرفته است. به علاوه بنابر اعلام وزارت راه و شهرسازی توسعه فعالیت‌های بندری و سرمایه‌گذاری شرکت‌های اماراتی در بنادر ایران از جمله مهمترین موضوعات مورد مذاکره میان دو کشور بوده است.^۲

وزارت اقتصاد امارات در بیانیه‌ای اعلام کرده است که مقامات این کشور و ایران در نشست برای تقویت روابط اقتصادی و ارتقای همکاری در بخش‌های مختلفی از جمله گردشگری، حمل‌ونقل، کارآفرینی و انرژی‌های تجدیدپذیر توافق کرده‌اند. همچنین بر اساس این بیانیه همکاری در زمینه کشاورزی و محیط زیست در دستور کار مقام‌های دو کشور قرار دارد.^۳

دلایل تغییر رویکرد امارات نسبت به ایران در مقایسه با سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ را علاوه بر موضوعات سیاسی و امنیتی باید در شرایط اقتصادی این کشور جستجو کرد. بر اساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، با توجه به آسیب‌های ناشی از همه‌گیری کرونا از یک سو و روند کلی کاهش تقاضای جهانی برای

1- U.S. GCC Iran Working Group Statement

نفت در نتیجه تلاش برای مقابله با تغییرات اقلیمی از سوی دیگر، نگرانی‌های مهمی در خصوص رشد اقتصادی پایدار و موفقیت سیاست‌های متنوع‌سازی اقتصادی در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس از جمله امارات وجود دارد. در برابر این نگرانی‌ها، صندوق بین‌المللی پول مجموعه‌ای از سیاست‌ها از جمله ارتقاء کیفیت آموزش، بهره‌گیری بیش‌تر از فناوری‌های نوین و از همه مهم‌تر افزایش همگرایی منطقه‌ای را توصیه کرده است.^۱

علیرغم تلاش‌های ۴۰ ساله شورای همکاری خلیج فارس، خصلت غیرمکمل اقتصاد این کشورها سبب شده است تا موفقیت‌های اندکی در این زمینه همگرایی اقتصادی کشورهای عضو حاصل شود؛ در این میان پتانسیل‌های اقتصادی ایران، از جذابیت بسیار بالایی برای امارات به عنوان پیشروترین اقتصاد منطقه خلیج فارس برخوردار است.^۲ برخی تحلیل‌گران بر این باور هستند که با توجه به روندهای بلند مدت و عدم قطعیت‌های کنونی در خصوص اقتصاد جهانی، ایران تنها بازیگری است که -مشروط به برداشته شدن تحریم‌ها- قابلیت تزریق حجم قابل توجهی از سرمایه به اقتصاد امارات (مشخصاً دبی) را دارا است. موقعیت جغرافیایی، سطح بالای توسعه‌یافتگی زیرساختی به ویژه در بخش ترانزیت و سیاست مالیاتی امارات همچنان به عنوان مهم‌ترین جذابیت این کشور برای فعالان اقتصادی ایرانی در نظر گرفته می‌شود؛ به ویژه اینکه عدم عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی و فقدان چشم‌انداز روشن در خصوص عضویت در این نهاد در آینده قابل پیش‌بینی، سبب شده است تا بسیاری از شرکت‌های خارجی ترجیح دهند دسترسی خود به بازار ایران را از طریق صادرات مجدد از امارات به ایران تأمین کنند. در طرف مقابل نیز صادرات ایران به بازارهای جهانی اغلب از مسیر ارسال آن به امارات محقق می‌شود.

در خصوص جزئیات تجارت ایران و امارات بر اساس آخرین آمار موجود، مطابق داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران، در سال ۱۴۰۲ گازهای نفتی و هیدروکربورهای گازی ۷۶۰،۷۰ میلیون دلار، روغن‌های سبک ۶۰۳،۶۴ میلیون دلار، قیرنفت ۵۷۲،۱۴ میلیون دلار، روغن‌های معدنی قیری ۴۶۸،۰۴ میلیون دلار، مخلوط‌های هیدروکربورهای آروماتیک ۳۹۱،۰۹ میلیون دلار، روغن و سایر محصولات که از تقطیر قطران زغال سنگ ۳۵۴،۰۸ میلیون دلار، هیدروکربورهای غیرحلقوی اشباع نشده ۲۵۹،۱۷ میلیون دلار، روغن پایه معدنی ۲۴۹،۰۸ میلیون دلار، کاتود و قطعات کاتود از مس تصفیه شده ۲۴۴،۸۸ میلیون دلار، فورآلدئید ۲۲۰،۲۰ میلیون دلار، مفتول از مس تصفیه شده ۱۴۷،۱۲ میلیون دلار، مفتول از آلیاژ مس ۱۳۷،۴۰ میلیون دلار، شمش از آهن و فولاد غیر ممزوج ۱۳۰،۹۴ میلیون دلار، گوجه فرنگی ۱۱۲،۱۹ میلیون دلار، مس تصفیه شده ۱۰۱،۹۰ میلیون دلار، اکسیدها و هیدراکسیدهای مولیبدن ۹۸،۷۱ میلیون دلار، بوتن (بوتیلن) و ایزومرهای آن، ۹۳،۷۲ میلیون

1- International Monetary Fund (IMF), Economic Prospects and Policy Challenges for the GCC Countries -2021

۲- در کنار مسائل امنیتی و سیاسی، در عرصه‌ای گسترده‌تر، تلاش‌های امارات برای توسعه همکاری‌های اقتصادی با ترکیه و اسرائیل را نیز می‌توان راستای متنوع‌سازی اقتصاد، افزایش شرکای اقتصادی و تلاش برای افزایش سطح همگرایی منطقه‌ای بررسی کرد.

دلار، روغن صنعتی ۸۱،۴۰ میلیون دلار، ماهی و سایر آبیان ۷۳،۷۸ میلیون دلار، پسته ۶۳،۴۱ میلیون دلار، پیاز ۵۸،۶۴ میلیون دلار، سایر هیدرو کربورهای غیر حلقوی ۵۱،۷۸ میلیون دلار و هندوانه ۵۱،۶۲ میلیون دلار مهمترین اقلام صادراتی ایران به امارات بود.

در همین سال تلفن‌های هوشمند ۲۸۶۹،۳۲ میلیون دلار، ذرت دامی ۱۷۹۳،۸ میلیون دلار، دانه سویا تراریخته ۱۱۰۷،۶۱ میلیون دلار، طلای خام برای مصارف غیرپولی ۶۹۷،۲۶ میلیون دلار، کنجاله و سایر آخال‌های جامد ۳۷۱،۲۴ میلیون دلار، پارچه‌های تاروپودباف از نخ رشته‌های سنتتیک ۳۵۸،۵۳ میلیون دلار، دانه آفتابگردان خام ۳۴۰،۱۹ میلیون دلار، ماشین‌های خودکار داده پرداز ۲۴۷،۶۳ میلیون دلار، شکر تصفیه نشده از نیشکر ۲۴۵،۳ میلیون دلار، موتورسیکلت ۲۰۳،۱۴ میلیون دلار، جو به استثنای بذر ۱۹۴،۷۱ میلیون دلار، قطعات خودرو به استثنای لاستیک ۱۵۷،۳۴ میلیون دلار، انواع حافظه دیجیتال ۱۴۳،۳۶ میلیون دلار و پردازشگر رایانه ۱۳۹،۶۸ میلیون دلار عمده کالاهای وارد شده از امارات به ایران را تشکیل داده است.^۱

علاوه بر موارد فوق، ابریشم، نمک، گوگرد، خاک، سنگ، گچ، آهک و سیمان، پوست پرنده، پر، گل مصنوعی، موی انسان، فرش و سایر منسوجات جهت پوشش کف، انواع پوشش سر (کلاه، روسری، مقنعه و...)، چوب پنبه و محصولات آن، مواد بافتنی و سبدي، مالت، نشاسته، اینولین و گلوتن، قطعات و لوازم جانبی سلاح و تجهیزات نظامی، الیاف گیاهی، نخ کاغذی و پارچه‌های خارج از دسته‌بندی‌های ذکر شده، آلات موسیقی و تجهیزات جانبی آن، مروارید، سنگ‌های قیمتی، فلزات و سکه، محصولات گیاهی خارج از دسته‌بندی‌های پیشین، سرب، روی، چتر، عصا، صندلی‌های سبک، شلاق، سرمت‌ها، مواد منفجره و آتش‌زا، آثار هنری، کلکسیون و عتیقه، حیوانات زنده، کشتی، قایق و سایر سازه‌های شناور، تجهیزات راه‌آهن و لوکوموتیو، تجهیزات هواپیما، قلح، گوشت، ماهی و غذاهای دریایی با ارزش جداگانه کم‌تر از یک میلیون دلار از دیگر اقلام وارد شده از امارات به ایران بوده‌اند.^۲

نگاهی به این فهرست نشان‌دهنده حجم بالای صادرات مجدد امارات به ایران است؛ صادراتی که مبدأ آن‌ها را باید در سرتاسر جهان جستجو کرد. از سوی دیگر، ماهیت اقلام صادراتی امارات که مجموعه‌ای از کالاهای مصرفی، مواد اولیه، کالاهای لوکس و ملزومات گردش چرخ اقتصاد ایران را تشکیل می‌دهد، گویای اهمیت حیاتی روابط تجاری با امارات است.

با توجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد تلاش‌های دیپلماتیک برای کاهش اختلافات میان ایران و امارات و نیز ضرورت‌های اقتصادی دو کشور بستر مناسبی را توسعه همکاری‌های اقتصادی، از جمله در بخش تجارت فراهم کرده است. سفرهای متقابل هیئت‌های اقتصادی دو کشور، اظهار علاقه امارات به

۱- گمرک جمهوری اسلامی ایران

سرمایه‌گذاری در در حوزه‌هایی مانند تکنولوژی‌های نوین، هوش مصنوعی، صنعت دانش بنیان، خدمات فنی و مهندسی، حوزه آبریزان، کشاورزی و مواد غذایی و مذاکرات پیرامون توافق تجارت ترجیحی^۱ نشان‌دهنده اراده دو کشور برای احیا روابط اقتصاد پیشین و ارتقاء آن به سطوح جدید است.

بهره‌گیری از این شرایط، مستلزم توجه به دو نکته اساسی است؛ چنانچه گفته شد امارات از سال گذشته میلادی بر مبنای دستور کار ملی توسعه صادرات غیرنفتی، بر افزایش صادرات ملی خود تمرکز کرده است؛ به بیان دیگر، علاوه بر جریان صادرات مجدد، توسعه صادرات ملی بستر جدیدی را برای فعالان اقتصادی ایرانی فراهم می‌کند که در گذشته کمتر مورد توجه بوده است. از سوی دیگر، علاوه بر محصولات پتروشیمی، مصالح ساختمانی، توریسم، خدمات مالی و فلزات که از گذشته بخش مهمی از صادرات ملی امارات را تشکیل می‌داده، حوزه‌هایی همچون انرژی‌های تجدیدپذیر، نوآوری و خدمات الکترونیک، صنایع غذایی و داروسازی محورهای جدیدی برای توسعه همکاری‌های اقتصادی ایران و امارات ایجاد می‌کند و می‌تواند این کشور به مسیر دسترسی ایران به حوزه‌های نوین اقتصادی-تجاری تبدیل کند. به نظر می‌رسد ورود بخش خصوصی ایران به این حوزه‌ها و بهره‌گیری از فرصت‌های اقتصادی مرتبط با آن‌ها در گرو سطح بالایی از شناخت این حوزه‌ها است که احتمالاً بهره‌گیری از دانش متخصصین این حوزه‌ها را ضروری می‌کند.

د) جمع‌بندی و پیشنهادهای سیاست‌گذاری

۱) امارات عربی متحده سیاست تجاری جدید خود را در قالب مشارکت جامع اقتصادی طراحی کرده است و به پیش می‌برد. در قالب این سیاست امارات عربی متحده امضای موافقتنامه‌های مشارکت جامع اقتصادی با هشت کشور هند بریتانیا ترکیه کره جنوبی ایتوپیی اندونزی اسرائیل و کنیا را در دستور کار خود قرار داده است. انتخاب این کشورها به روشنی نشان می‌دهد که امارات عربی متحده اولویت‌های جهانی را در سیاست تجاری جدید خود دنبال می‌کند. به عبارت دیگر در اغلب مناطق اقتصاد جهانی یک کشور را به عنوان اولویت تعریف کرده و بر شکل دهی به موافقتنامه مشارکت جامع اقتصادی با آن متمرکز شده است. نکته مهم دیگری که در این اولویت بندی باید به آن توجه داشت آن که در محیط پیرامونی امارات کشورهای ترکیه اسرائیل و هند در اولویت قرار گرفته اند. تاکنون موافقتنامه‌های مشارکت جامع اقتصادی با هند و اسرائیل نهایی شده است و مذاکرات با ترکیه در جریان است. انتخاب این کشورها در راستای استراتژی کلان توسعه اقتصادی امارات قرار دارد که می‌کوشد موقعیت این کشور به عنوان هاب منطقه ای در زنجیره‌های جهانی ارزش را حفظ نماید و ارتقا دهد. رویکرد امارات به سیاست تجاری در قالب حضور فعال و نقش آفرینی در زنجیره‌های جهانی ارزش قابل تبیین است. این کشور می‌کوشد عنوان

۱- ادامه مذاکرات تجارت ترجیحی بین تهران-بوظئی/ تدوین سند چشم‌انداز ۱۰ ساله برای مبادلات ایران و امارات

کانون منطقه‌ای در غرب آسیا در زنجیره‌های جهانی ارزش ایفای نقش نماید و بیش از گذشته زمینه‌های لازم را برای حضور شرکت‌ها در این کشور از یک سو و تبدیل شدن آن به دروازه‌ای مطمئن برای اتصال کشورهای غرب آسیا به اقتصاد جهانی فراهم آورد.

(۲) همانگونه که در متن نیز نشان داده شد عنصر سیاست و ملاحظات سیاسی و ژئوپلیتیک در شکل دهی به سیاست تجاری امارات نقش مهمی ایفا می‌کنند. هشت کشور دارای اولویت در سیاست تجاری امارات جمله ای کشورهایی اند که روابط سیاسی نزدیک یا رو به بهبودی با این کشور دارند و نیز روابط نزدیکی با مجموعه غرب برقرار کرده‌اند. مهمترین نماد تاثیرگذاری ملاحظات سیاسی در سیاست تجاری امارات رویکرد این کشور نسبت به گسترش روابط با اسرائیل است. امارات نخستین و مهم‌ترین کشور جهان عرب است که روابط همه‌جانبه با اسرائیل را در دستور کار قرار داده و به ویژه در حوزه تجارت می‌کوشد تا هرچه بیشتر روابط را توسعه دهد. افزون بر این امارات در محور جدیدی که با مشارکت هند اسرائیل و بحرین شکل گرفته است نیز مشارکت فعالی دارد. این محور آشکارا اولویت‌های سیاسی و ژئوپلیتیک را دنبال می‌کند و از آن به عنوان رقیبی برای مگا پروژه ابریشم چین یاد می‌شود. در عین حال امارات عربی متحده کوشیده است تا آزادی عمل بین‌المللی خود را حفظ کند و در همین راستا روابط با کشورهای رقیب ایالات متحده به ویژه چین و روسیه را توسعه داده است. امارات عربی متحده مهمترین شریک تجاری سرمایه‌گذاری چین در خاورمیانه محسوب می‌شود. افزون بر این امارات عربی متحده مهمترین شریک تجاری روسیه در خاورمیانه به ویژه پس از تحولات اخیر اوکراین محسوب می‌شود. در پیامد تحولات اخیر اوکراین سرمایه‌داران روس امارات عربی متحده را به عنوان جایگزینی برای کشورهای غربی جهت فعالیتهای اقتصادی خود تعریف کرده‌اند. افزون بر این روسیه در پی شکل‌دهی به موافقتنامه‌های جدید تجارت آزاد با امارات بر آمده است.

(۳) در مورد خاص هند، قرارداد تجارت آزاد این کشور با امارات که اخیراً امضا شده است هرچند به خودی خود مشکلی برای ایران به وجود نمی‌آورد، با این حال از ارزش بندر چابهار به عنوان کانون تجارت منطقه‌ای هند کم خواهد کرد. البته توان ایران برای رقابت با امارات در حوزه تجارت محدود است، با این حال فعال شدن بندر چابهار با مشارکت هند کمک خواهد تا حداقل کانون تجارت منطقه‌ای هند با مقصد روسیه و آسیای مرکزی در سواحل ایران شکل بگیرد.

(۴) توافق‌نامه تجاری میان ترکیه و امارات متحده عربی این پتانسیل را دارد که خود به یک مزیت اقتصادی، سیاسی و ترانزیتی مهم برای ایران تبدیل شود. با توجه به تنش‌های موجود میان عربستان سعودی و ترکیه از یک سو و قطر از سوی دیگر، با شکل‌گیری توافق‌نامه تجارت میان امارات و ترکیه، ایران می‌تواند نقش مهمی در اتصال همه این کشورها به یکدیگر ایفا کند و به همین دلیل، ضرورت

دارد اولاً تعریف منسجمی از خود در این مورد ارائه دهد و ثانیاً تلاش کند تا با درگیر شدن در فرایندهای تجاری پیرامونی، از جمله مورد یاد شده، نقش خود را به دیگر بازیگران منطقه تحمیل کند.

۵) یکی از مهمترین مسائل در مورد روابط تجاری ایران و امارات، ضرورت گذار از نگاه سنتی به امارات به عنوان یک «مرکز خرید» و توجه به این کشور به مثابه یک مسیر دسترسی ایران به حوزه‌های نوین اقتصادی-تجاری بین‌المللی است. در راستا ایجاد و توسعه دانش تخصصی-فنی لازم برای ورود بخش خصوصی به حوزه‌های نوین همکاری اقتصادی با امارات ضرورت دارد؛ این دانش هر چند در ایران وجود دارد، به واسطه تحریم‌های طولانی علیه اقتصاد ایران، با فعالیتهای تجاری کشور پیوند نخورده است.

۶) یکی دیگر از مسائل فنی موجود در روابط تجاری دوجانبه، ضرورت ایجاد و توسعه بخش‌های حقوقی در شرکت‌های تجاری که قصد همکاری اقتصادی با امارات را دارند؛ با توجه به پیچیدگی روزافزون فرایندها و سازوکارهای تجارت بین‌الملل، این مسئله بیش از همیشه حیاتی به نظر می‌رسد.

۷) تلاش برای جذب سرمایه اماراتی در پروژه‌های زیرساختی که دست‌کم بر اساس اسناد بالادستی ملی، مورد حمایت سیاست‌گذار است یک حوزه دیگر برای همکاری به نظر می‌رسد. از جمله این گونه همکاری‌های می‌توان به مشارکت امارات با بخش خصوصی و دولتی ایران در پروژه‌های حمل‌ونقل و ترانزیت، انرژی‌های تجدیدپذیر، توریسم و استارت‌آپ‌ها فعال در زمینه خدمات الکترونیک و هوش مصنوعی اشاره کرد.

۸) در نهایت، با توجه به تلاش امارات برای افزایش تولید و صادرات محصولات غذایی، سرمایه‌گذاری مستقیم شرکت‌های ایرانی در امارات از جمله موضوعاتی است که در گذشته مورد توجه نبوده است؛ با توجه به دسترسی امارات به بازارهایی در سرتاسر جهان، سیاست‌های مالیاتی و آزادی فضای کسب و کار در این کشور، اینگونه سرمایه‌گذاری‌ها می‌تواند فرصت‌های مناسبی را در اختیار صنایع غذایی ایران قرار دهد.